
HEVOSTALLIEN YMPÄRISTÖNHUOLTO

Case: Hämeen hevostallien ympäristökatsaus

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma

Mustiala, työn kansituspäivä

Elina Sorvali

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Mustiala

Työn nimi Hevostallien ympäristönhuolto

Tekijä Elina Sorvali

Ohjaava opettaja Terhi Thuneberg

Hyväksytty _____._____.20_____

Hyväksyjä

MUSTIALA

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Maatilatalouden suuntautumisvaihtoehto

Tekijä

Elina Sorvali

Vuosi 2010

Työn nimi

Hevostallien ympäristönhuolto

TIIVISTELMÄ

Hevostalous aiheuttaa monia ympäristöä kuormittavia tekijöitä. Näiden hoitoa säädellään erilaisten lakien ja asetusten avulla. Ympäristönhuollon lisäksi on hevostallin pidossa otettava huomioon myös muita tekijöitä ja toimintoja. ProAgria Häme halusi kartoituksen Hämeen alueen tallien ympäristönhuollosta ja siihen liittyvistä tekijöistä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää hevosista ja niiden pidosta aiheutuvat ympäristöä kuormittavat tekijät. Työssä käydään läpi niiden lainmukaiset käsittelytavat ja muita tärkeitä asioita, joita on otettava huomioon hevostallia perustettaessa tai jo olemassa olevaa tallia hoidettaessa. Työn tarkoituksena on toimia helppokäyttöisenä tietolähteenä, josta löytyy erilaisia huomioon otettavia asioita hevostalleja koskien.

Opinnäytetyön kirjallisuussosiossa selvitetään ympäristöasioiden lainmukainen hoito sekä selvitetään hieman hevosiin liittyviä muita asetuksia ja lupia. Lähdemateriaalina on käytetty alan tutkimuksia, julkaisuja ja lakitekstejä.

Tutkimus suoritettiin kyselynä Hämeen alueen hevostalleille. Kyselyt lähetettiin paperiversioina ja ne sisälsivät monivalintakysymyksiä ja vapaa sana-osion. Vastauksia saatiin yhteensä 33 kappaletta, vastausprosentiksi muodostui 24,8.

Suurimpia ongelmia hevostallien kohdalla ovat erilaiset lupa-asiat ja niiden kunnossa pitäminen. Lisäksi tarhojen valumavedet ovat ongelma, niitä ei hoideta asiaankuuluvalla tavalla. Lantalat ja lannan jatkokäyttö ovat vastoin yleisiä käsityksiä aika hyvällä mallilla Hämeessä. Neuvontaa erilaisissa lupa-asioissa olisi lisättävä ja valvontaa tiukennettava.

Avainsanat ympäristökuormitus, lantalat, valumavedet, hevonen

Sivut

39 s. + liitteet 10 s.

MUSTIALA

Degree Programme in Agriculture and Rural Industries

Agriculture Option

Author

Elina Sorvali

Year 2010

Subject of Bachelor's thesis Environmental management of horse stables

---

ABSTRACT

Keeping horses causes many environmental strains. Horse care is regulated by different laws and acts and it needs to be run according to environmental management and many other factors and actions. ProAgria Häme has ordered a survey about the environmental management and related factors of horse stables in Häme area.

The target of this thesis is to figure out the factors of the environmental load that are caused by horses and horse care. The thesis includes an overview of all the legal horse management types and other important issues that need to be considered when starting or running a horse stable. The thesis should work as an easy manual with an overview of different items that a person should be aware of when starting a new horse stable or considering running an existing stable's activities.

Literature review describes the legal management of environmental issues and describes other horse related acts and permissions. Sources include relevant research, publications and legal literature.

The survey was conducted as a questionnaire that was sent to horse stables that are located in Häme area. Surveys were sent on paper. They consisted of both multiple choices and free text sections. 33 answers were received, which represents 24,8 percent of the survey population.

According to the survey and analysis made, the largest difficulties for horse stables are all kinds of permissions and related processes. In addition to that, also surface water runoffs are a problem as they are not managed in a decent manner. Quite the contrary, manure pits and manure processing are well taken care of in Häme area. Counselling and consultation in permission related issues need to be enhanced and surveillance increased.

Keywords environmental strain, manure pits, surface water runoff, horse

Pages 39 p. + appendices 10 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	HEVOSTALouden JA -HARRASTUKSEN NYKYTILA.....	2
2.1	Erilaiset tallit Hämeessä	3
3	HEVONEN YMPÄRISTÖN KUORMITTAJANA	3
4	HEVOSTALLIEN YMPÄRISTÖNSUUNNITTELUSSA HUOMIOITAVAT TEKIJÄT JA TOIMINNOT	4
4.1	Ohjaustarpeet ja tavoitteet	5
4.2	Hevostallin sijoittuminen	5
4.3	Jaloittelutarhat, rakennukset ja rakenteet	6
4.4	Luvat ja ilmoitukset	7
5	TALLIKOHTAINEN YMPÄRISTÖNHUOLTO	8
5.1	Ympäristönsuojelu	8
5.2	Lannan käsittely, vesistöjen suojelu ja jätevedet	9
5.3	Eläinsuojelu	10
5.4	Maankäyttö ja rakentaminen	11
5.5	Jätteet	12
5.6	Luonnon monimuotoisuus	12
5.7	Hevoset ulkona	13
5.7.1	Hevosten tarhailu ja laiduntaminen	13
5.7.2	Liikkuminen hevosella	14
5.8	Jokamiehenoikeudet	14
5.9	Hevosien hävittäminen	15
6	YMPÄRISTÖN MERKITYS YRITTÄJÄLLE	15
6.1	Talli yritysympäristönä	16
6.2	Talli kyläympäristössä	16
6.3	Vuorovaikutus ja yhteistyö	17
6.3.1	Kunnat	17
6.3.2	Naapurit ja asiakkaat	17
6.3.3	Palveluiden käyttö	18
7	KYSELY HÄMÄLÄISILLE TALLINPITÄJILLE	18
7.1	Kyselyn valmistelu ja toteutus	18
7.2	Kyselyn sisältö	19
7.3	Kyselyyn osallistuneet tallit	19
8	TULOKSIA JA ANALYSOINTIA	21
8.1	Tallien taustatiedot	21
8.2	Lantala	25
8.3	Jaloittelutarhat	29
8.4	Ympäristö	31

8.5	Vedet	32
8.6	Kaikki jätteet.....	32
8.7	Vapaa sana.....	33
8.8	Yleisimpiä ongelmia	35
8.9	Yhteenveto.....	37

LÄHTEET	39

LIITE 1	Hevostallin perustamisessa huomioitavat tekijät ja toiminnot
LIITE 2	Hevosalan järjestöjä ja yhdistyksiä
LIITE 3	Saatekirje kyselyyn ja kysely

1 JOHDANTO

Nykyajan eräs keskeinen näkökohta on ympäristön hyvinvointi. Sitä pyritään ylläpitämään lain turvin. Hevonen on kaunis eläin, joka nautojen ohella sopii suomalaiseen maalaiskuvaan. Harva tulee kuitenkaan ajatelleeksi, että näistä uljaista eläimistä, sekä hevosista että naudoista, aiheutuu paljon ympäristöä kuormittavia tekijöitä. Näitä ympäristönkuormittajia on eri osa-alueilla monia, lannan lisäksi tarhojen ja muiden ulkoilualueiden valumavedet sekä talleilla syntyvät muut jätteet. Lisäksi hevosten pito vaikuttaa ympäristöön tilantarpeella, suurten rakennusten ja ulkoilualueiden sijainnilla sekä hevosten päivittäisellä kulkemisella.

Näitä ympäristöasioita säädetään erilaisilla säädöksillä ja asetuksilla, jotka saattavat olla vaikeita ymmärtää, mutta suhteellisen helppoja toteuttaa käytännössä. Asioita voi tarkastella monelta eri kantilta eikä niiden tärkeyttä voi olla painottamatta liikaa. Hevosmäärän kasvaessa ja hevosharrastajien joukon laajentuessa ympäristökuormitusten kanssa on oltava tarkkana ja hevosenomistajien sekä tallinpitäjien on tehtävä kaikki voitavansa, jotta ympäristö ja vesistöt eivät pääse pilaantumaan.

Opinnäytetyössä käsitellään hevosista aiheutuvat kuormitukset ja niiden asianmukainen hoito. Kyselytutkimuksella selvitettiin Hämeen alueen hevostallien ympäristöhuoltoa. Työn tavoitteena oli juuri selvittää hevosista johtuvat ympäristönkuormittajat ja niiden asianmukaiset hoitokeinot. Tarkoituksena oli myös selvittää ja kartoittaa kaikki lait, asetukset ja määräykset, jotka koskevat hevostallien ympäristöhuoltoa.

Työn toimeksiantaja on ProAgria Häme, jonka toimeksiannosta kartoitettiin Hämeen alueen hevostenpidon tilanne. Valmiin työn toivoisi sopivan ProAgrian käyttötarkoituksiin, valmista työtä voidaan markkinoida myös muille tahoille. Työ saattaa toimia apuna myös kaikille niille, jotka suunnittelevat hevostallin perustamista tai tahtovat jo olemassa olevalle tallilleen apua ympäristö- ja muiden viranomaisasioiden hoidossa.

2 HEVOSTALouden JA -HARRASTUKSEN NYKYTILA

Hevosista voi aiheutua huomattavia ympäristökuormituksia. Jotta niitä olisi helpompi ymmärtää ja seurata niiden aiheutumista, on syytä aluksi kartoittaa hieman tilannetta hevostallien suhteen sekä valtakunnallisesti että Hämeessä. *Ympäristöllä* tässä työssä tarkoitetaan luontoa ja maisemaa. Työssä keskitytään *ympäristöä* kuormittaviin tekijöihin, jotka johtuvat joko suoraan tai välillisesti hevosista. Tarkastellaan kuormitusten syntyä ja ennaltaehkäisyä. Tällaisia kuormittavia tekijöitä ovat muun muassa lanta, hevosten ulkoilualueiden valumavedet ja jätevedet.

Hevostalous on kasvava ala Suomessa. Sekä yritys- että harrastusmainen toiminta hevosialalla on laajenemassa edelleen kovaa vauhtia. On tärkeää, että sekä vanhat että uudet yrittäjät ovat tietoisia hevostalleille asetetuista määräyksistä ja suosituksista.

Suomessa oli vuonna 2009 noin 72 300 hevosta Suomen Hippoksen mukaan (Suomen Hippos ry, 2009). Eniten hevosia on Etelä- ja Länsi-Suomessa (Pussinen, Korhonen, Pölönen & Varkia, 2007, 15). Hippoksen mukaan uusia hevosalan yrityksiä syntyy 100–200 vuodessa, hevosten määrän lisääntyessä noin 2000:lla vuodessa. Koska ei ole rekisteriä, jossa olisi mukana kaikenlaiset tallit, on mahdotonta sanoa, montako hevostallia tällä hetkellä on. Yritystoimintaa harjoittavista tai yli kuuden hevosen talleista on tehtävä ilmoitus lääninhallitukseen (eläinsuojelulaki 24 § ja -asetus 26 §). Valitettavan moni jättää kuitenkin ilmoituksen tekemättä. Pienistä, niin kutsutuista kotitalleista, ei tarvitse tehdä ilmoitusta, mikäli hevosmäärä ei ylitä kuutta. Näin ollen kaikkien tallien tarkkaa lukumäärää ei pystytä missään ilmoittamaan.

Hevoset elävöittävät maaseutua ja luovat maisemallista arvoa laiduntaessaan. Pussisen ym. tutkimuksen (2007) mukaan suurin osa Suomen hevosista asuu edelleen maaseudulla ja liittyy näin olennaisena osana suomalaiseen maatalouteen. Vaikka perinteisen viljelyn ja karjankasvatuksen lopettamista tapahtuu paljon, maatilat eivät suinkaan autioidu. Rakennetaan uusia talleja ja peruskorjataan vanhoja navettarakennuksia hevostalleiksi. Nykyajan maanviljelijät ovat valveutuneita ja ajan hermolla lakien ja määräysten suhteen, vaikka niistä tiedon löytäminen ei edelleenkään ole helppoa. Lisääntyvä hevosten määrä lisää myös tiedon saannin tärkeyttä säästösten kiristyessä. Vapaa-ajan hevosharrastamisen kasvu näkyy myös säästösten rikkomisena, kun asioista ei olla perillä eikä osata rakentaa talleja ja tarhoja tai käsitellä lantaa oikein aiheuttamatta ympäristölle kohtuutonta kuormitusta. Säännökset ja määräykset eivät ole helposti ymmärrettäviä eivätkä toteutettavia, niihin paneutuminen vaatii aikaa ja keskittymistä. (Pesonen, Virtanen & Jansson, 2008, 14.)

Hevosten määrän lisääntyessä työllistyy koko ajan lisää ihmisiä. Vaikka itse hevosyritys useimmiten työllistää vain yrittäjän tai yrittäjäpariskunnan, työllistyvät hevosten myötä välillisesti myös kengittäjät, osa eläinlää-

käreistä ja viljelijöistä ja monet muut sidosryhmät. (Pussinen ym. 2007, 53.)

2.1 Erilaiset tallit Hämeessä

Etelä-Suomessa on eniten hevosia verrattuna koko muuhun maahan (Pussinen ym. 2007). Joukkoon mahtuu siis hyvin monenlaista tallia, yrittäjää ja harrastajaa. Tarkkaa tilannetta tallien lukumääristä ja suuntautumisesta ei ole saatavilla, mutta kartoitettaessa kyselyä varten tallien yhteystietoja, niitä löytyi monta sataa Hämeen alueelta. ProAgria Hämeellä on oma listaus asiakasrekisterissään, Hämeenlinnan kaupungilla on tallilistaus ja näiden lisäksi hevostalleja näkyy hyvin paljon maaseudulla ja taajamissa.

Hämeen Hevosjalostusliitolla ei toiminnanjohtajan (henkilökohtainen tiedonanto 8.6.2010) mukaan vielä ole tallilistausta, vaikka sellaisen teko on ollut suunnitelmassa jo pitkään. Toiminnanjohtaja mainitsi Lounais-Hämeen keskuksesi Ypäjän, jonka alueelta pelkästään löytyy satoja hevosia ja talleja. Kanta-Hämeestä nousevat esille Hauho ja Riihimäki, joista löytyy ratsukasvatusta. Myös Kanta-Hämeen tallilanteeksi toiminnanjohtaja epäili satoja talleja, noin 300–350. *Etelä-Suomen hevosjalostusliiton* alueella hevosten lukumäärä on noin 9000. *Hämeen hevosjalostusliiton* alueella hevosia on noin 10 000. (Henkilökohtainen tiedonanto 15.6.2010).

Suomen ratsastajainliitto Ry:n (SRL) mukaan Hämeen alueella on 36 SRL:n hyväksymää ratsastustallia ja 7 harrastetallia. Talleja, joita SRL ei ole hyväksynyt, löytyy Hämeen alueelta siis hyvin paljon enemmän. Suomen ratsastajainliitolla on omat kriteerinsä, joiden täytyessä talli voidaan hyväksyä SRL:n jäseneksi. Tallin toiminnasta riippuen talli voi hakea joko ratsastuskoulu-, harrastetalli- tai yksityistallijäsenyyttä. SRL asettaa talleille tiettyjä perusvaatimuksia ja valvoo niiden noudattamista. (Suomen ratsastajainliitto ry n.d.)

3 HEVONEN YMPÄRISTÖN KUORMITTAJANA

Hevosista aiheutuu monia ympäristöä kuormittavia tekijöitä, joita säädetään lailla, asetuksilla ja määräyksillä. Näiden ulkoisten tahojen vaatimusten lisäksi hevostallien ympäristötoimintaan vaikuttavat erilaiset käytännöt. Jokaisella kunnalla voi olla myös omat jätehuolto-, rakentamis- ja ympäristönsuojelumääräykset. (Pesonen ym. 2008.)

Hevosten pito näkyy monessa eri ympäristöön vaikuttavassa tekijässä. Yksi on maisemallinen tekijä. Laiduntavat hevoset sopivat suomalaiseen maalaismaisemaan ja muokkaavat samalla laidunmaitaan, joskus radikaalistikin. Lisäksi tallirakennukset ja tarhat sekä lantala ovat suuria ja val-

taavat näin ollen suuren osan maisemasta. Lisäksi konkreettisia ”ympäristövaikutuksia voivat olla ravinnepäästöt vesistöihin ja pohjavesiin, mikrobien lisääntyminen pintavesissä, maaston kuluminen ja maa-aineksen huuhtoutuminen vesistöihin”. (Pesonen ym. 2008, 38.)

Hevosten pitoa säätelevätkin ensisijaisesti *ympäristönsuojelulaki* (86/2000), *eläinsuojelulaki* (247/1996) ja -*asetus* (396/1996), Maa- ja metsätalousministeriön *Hevosten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset-päätös* (14/EEO/1998) sekä Valtioneuvoston *asetus maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta* (931/2000), jäljempänä *nitraattidirektiivi*. Lisäksi on otettava huomioon monia muita lakeja ja säädöksiä, kuten esimerkiksi *valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla* (542/2003) jäljempänä *jätevesiasetus*. Euroopan Unionin (EU) pinta-alaperusteisia maataloustukia hakevia tiloja koskevat vielä erikseen EU:n säädökset ja tukipolitiikka.

4 HEVOSTALLIEN YMPÄRISTÖNSUUNNITTELUSSA HUOMIOITAVAT TEKIJÄT JA TOIMINNOT

Seuraavassa osiossa käsitellään hevostallin pidossa huomioitavat asiat talliyrittäjän tai hevosenomistajan näkökulmasta. Lisäksi selvitetään erilaisia säädöksiä ja muita seikkoja, jotka on otettava huomioon tallin pidossa. Tutkitaan ympäristöön vaikuttavia tekijöitä ja selvitetään niiden lainmukaiset hoitotavat. Liitteessä 1 on lueteltu hevostallin perustamisessa huomioitavia tekijöitä ja toimintoja.

Hevosilla ja hevosten pidolla on monia ympäristöön vaikuttavia tekijöitä. Monet niistä on otettava huomioon jo tallin suunnitteluvaiheessa. Tallirakennuksen lisäksi on huomioitava lantalan, tarhojen, laidunten, ratsastuskentän ja -hallin asettelut maisemaan ja tilaan nähden sekä ratsastusreittien ja muut hevosten ja mahdollisesti autojen kulkureitit. Lisäksi on huomioitava mahdolliset valumat jaloittelutarhoista, miten niitä vähennetään ja miten valumavedet käsitellään. Lannan säilyttämiselle on omat tiukat säädöksensä.

Kun lähdetään suunnittelemaan tallin rakentamista tai remontoimista, otetaan aluksi huomioon, sijaitseeko tuleva talli asema- tai yleiskaavan alueella vai haja-asutusalueella. Kaava-alueilla tallin sijoittaminen määritellään kaavassa, muulla alueella on otettava yhteyttä oman kunnan rakennus- ja ympäristöviranomaisiin. Rakennusviranomaisen ohjeilla haetaan joko rakennus- tai toimenpidelupaa tai käyttötarkoituksen muutosta. (Iinatti, Okkonen & Jansson, 2005, 5; Nurmijärven kunta, Hevostallin ympäristöopas 2009, 5.) Uutta tallia rakennettaessa on otettava huomioon monia asioita. On suuri ero rakentaa talli taajaman ulkopuolelle maaseudulle kuin taajamaan. Siksi kaikki talliin liittyvä on suunniteltava huolellisesti, ettei

myöhemmin ilmene mitään epäselvyyksiä. Eräs hyvin tärkeä seikka, jota harvoin tulee ajateltua, on tallin mahdollinen laajeneminen. Se on myös hyvä ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa. (Saartoala, Kuvaja & Jutila 2008, 1.) Maa-alueiden on oltava riittävät jo alkuvaiheessa, jotta hevosilla on riittävästi tilaa ulkoilla. Eri kunnilla saattaa olla erilaisia vaatimuksia hevosten tilan suhteen. Esimerkiksi Nurmijärven kunnan pinta-alavaatimukset ovat elinkeinonharjoittajalle viisi hehtaaria ja harrastehevosille vähintään yksi hehtaari (Nurmijärven kunta, Hevostallin ympäristöopas 2009, 5). Näistä kuntakohtaisista määräyksistä on hyvä olla perillä jo ennen maakauppoja.

4.1 Ohjaustarpeet ja tavoitteet

Hevostalleille on tarjolla erilaisia neuvontapalveluja, joista ehkä tärkeimmässä asemassa on ProAgria. Se tarjoaa erilaisia neuvontapalveluja sekä hevosiin että kaikkeen maatalouteen liittyvässä. Lisäksi on olemassa erilaisia hevosalan järjestöjä ja yhdistyksiä, jotka tarjoavat asiantuntevaa palvelua. Esimerkkinä Hippolis, Hevosalan osaamiskeskus, on vuonna 2007 perustettu yhdistys, jonka tavoitteena on lisätä hevosalan toimijoiden yhteistyötä hyödyntäen vanhoja taitoja ja tutustuen alan uusiin tuuliin (Hippolis n.d). Suomen Hevostietokeskus ry toimii Kuopiossa ja tarjoaa erilaisia neuvonta- ja koulutuspalveluja. Hevostietokeskuksella on palveluksessaan eri alojen osaajia, jotka ovat perehtyneet hevostalouden eri osa-alueisiin. (Hevostietokeskus 2005a.) Lisäksi on paljon erilaisia valtakunnallisia yhdistyksiä ja järjestöjä, joita on lueteltu liitteessä 2.

4.2 Hevostallin sijoittuminen

Jo tallialueen suunnitteluvaiheessa on syytä olla selvillä monista asioista. Hämeenlinnan kaupungin Hevostalliohjeen mukaan talli tulisi rakentaa vähintään 50 metrin päähän asutuksesta (Saartoala ym. 2008, 1). Kun rakennetaan uutta tai korjataan vanhaa, on molemmassa tapauksessa monia lakeja ja säädöksiä, jotka ohjaavat työtä. *Maankäyttö- ja rakennuslaki* (132/1999) määrittelee myös hevostallien rakentamisen. Alussa on syytä olla yhteydessä kyseisen kunnan rakennustarkastajaan, joka käsittelee ja myöntää rakennus- ja toimenpideluvat rakennus- ja remontointikohteille. Tallin suunnitteluvaiheessa on jo syytä ottaa huomioon mahdollinen laajeneminen. Tallin lisäksi alueelle on sovitettava lantala, jaloittelutarhat, varastot ja toiminnan laadusta ja laajuudesta riippuen ratsastuskenttä, ajorata, pysäköintialueet tai mahdollinen kävelytyskone. (Saartoala ym. 2008, 1.) Kaupungeissa ja taajamissa tallin sijoittamista ja rakentamista ohjaa asema- ja yleiskaava (Iinatti ym. 2005, 5).

Hevosten pidosta ei saa aiheutua vaaraa pohjavesille, joten ulkoilualueet on sijoitettava niin, että vesien pilaantumismahdollisuus on hyvin alhai-

nen. Jaloittelutarhoista ja muilta alueilta on kerättävä hevosen lanta, ettei sade- ja sulamisvesien mukana vapaudu ravinteita ympäristöön. Valumavedet olisi hyvä käsitellä. (Jansson & Särkijärvi 2007, 30.)

4.3 Jaloittelutarhat, rakennukset ja rakenteet

Jaloittelutarhojen pohja- ja aitamateriaalit riippuvat monesta tekijästä. Nii- tä suunniteltaessa ja rakennettaessa on otettava huomioon maaston raken- ne ja hevosten ulkoiluntarve, hevosten määrä ja ulkoiluun käytettävä aika. Tarhojen pohja on usein salaojitettava ja rakennettava kerroksittain. Tar- haan ei saa jäädä valumavesiä, pohjan on oltava läpäisevä ja kuivatuksen kunnossa. Myös jaloittelutarhojen pintamaa on uusittava ajoittain. Lanta on kerättävä pois ulkoilualueilta, sillä lannan mukana ympäristöön pääsee erilaisia ravinteita. Vesien suojelun kannalta ulkoilualueet tulisi sijoittaa vähintään 20 metrin etäisyyteen valtaojasta tai 100 metrin etäisyyteen pu- rosta tai muusta vesistöstä. (Jansson & Särkijärvi 2007, 28–30.) Maatalou- den ympäristötukijärjestelmään kuuluu erityisympäristötukisopimuksia, joista yksi vaihtoehto on suojavyöhykkeen perustaminen (Mavi 2010a). Lisätietoja ympäristötuesta saa paikallisesta ELY-keskuksesta tai Maaseu- tuvirastosta.

Rakennusten on oltava turvallisia, toimivia ja kestävästä materiaaleista ra- kennettuja. Tallien mitoituksissa on otettava huomioon eläinsuojelulain vaatimukset. Niistä lisää kohdassa 5.3. Toimivat ja riittävän suuret käytä- vät ja oviaukot ovat hevosille ja ihmisille turvalliset ja helpottavat pelas- tustöitä mahdollisissa hätätilanteissa. (Pesonen ym. 2008. 74–75.)

Myös ratsastuskenttien ja -maneesien, ajoratojen ja muiden harjoitusaluei- den suunnittelussa ja rakentamisessa on otettava huomioon eläinten ja ih- misten turvallisuus ja mahdolliset ympäristövaikutukset. Kuten jaloittelu- tarhoista, myös muilta hevosten ulkoilualueilta on kerättävä pois lannat ja huolehdittava, ettei valumavesiä synny. (Jansson & Särkijärvi 2007.)

Hevosten lanta on varastoitava tiivispohjaisessa lantalassa, josta ei pääse syntymään valumia ympäristöön. Varastoon on mahduttava hevosten tai ponien 12 kuukauden lantamäärä, joka hevosella on 12 m³ ja ponilla 8 m³ vuodessa. Näistä tilavuuksista voidaan vähentää aika, jonka hevoset lai- duntavat. Lantalassa on oltava ajoluiska ja kuormauslaatta. Ne estävät lan- tavalumat lantalan ulkopuolelle. Lantalan tilavuus saadaan kertomalla lan- talan pohjapinta-ala seinäkorkeudella, johon on lisätty yksi metri. (Ympä- ristöministeriö 2003, 15.) Lisää lantalasta ja lannan käsittelystä kohdassa 5.2.

4.4 Luvat ja ilmoitukset

Talli tarvitsee *ympäristönsuojelulain* (86/2000) mukaisen *ympäristöluvan*, mikäli se sijaitsee pohjavesialueella **tai** hevosia on yli 60 **tai** jos toiminnasta voi aiheutua kohtuutonta haittaa naapureille. Asemakaava-alueelle sijoitettavasta eläinaitauksesta tai -rakennuksesta on tehtävä hyvissä ajoin *kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle*. Jos toiminta on ammattimaista **tai** muutoin laajamittaista, on siitä tehtävä *kirjallinen ilmoitus lääninhallitukselle* **hevosten lukumäärän ylittäessä kuusi**. (Linatti ym. 2005, 5.)

Talli ja siihen liittyvät rakennukset tarvitsevat *rakennusluvan*. Jos rakennuksen käyttötarkoitusta muutetaan, tarvitaan siihenkin rakennuslupa. Jotta lupa voidaan myöntää, vaaditaan selvitys siitä, että rakennus ja sen käyttötarkoitus sopivat suunnitellulle alueelle. Jos rakennushanke poikkeaa kaava-alueella kaavasta, on hankkeelle saatava *poikkeamispäätös* ennen rakennusluvan myöntämistä. Kunnan rakennustarkastajan lisäksi on syytä olla yhteydessä kunnan ympäristö- ja eläinsuojeluviranomaisiin, jotta hevostenpitoa voidaan tarkastella kokonaisuutena ottaen huomioon rakentamisen lisäksi ympäristö- ja eläinten hyvinvointiasiat. (Ympäristöministeriö 2003, 11.)

Nitraattidirektiivin (931/2000) mukaan lannasta on teetettävä *typpianalyysi* viiden vuoden välein. Lisäksi viljelijän on kirjattava ylös lannoitukseen käytetyt typpilannoitemäärät ja satotasot. Lantala tulisi rakentaa asetuksen mukaisesti jokaiselle tallille, mutta periaatteessa siitä voidaan poiketa tietyissä tapauksissa. Näistä lisää kohdassa 5.2. Jos varastointitiloista poiketaan, on siitä tehtävä etukäteen vuosittainen *valvontailmoitus* kunnan ympäristöviranomaiselle. Mikäli lantaa luovutetaan tilan ulkopuolelle, on vastaanottajalla oltava asetuksen mukaiset varastotilat tai ympäristölupa toiminnalleen. Jos vastaanottaja levittää lannat suoraan pelloilleen, ei edellä mainittuja tarvita. Lantaa luovutettaessa olisi aina oltava voimassa oleva *luovutussopimus* luovuttajan ja vastaanottajan välillä. Sopimuksella osoitetaan viranomaisille, ettei luovutuksella kierretä lantalan tilavaatimuksia. (Pesonen ym. 2008.)

Lisäksi on otettava huomioon monia muita lakeihin perustuvia kirjanpidollisia asioita, jotka koskevat hevostalliyritystä. Yrittäjän, joka tuottaa ratsastuspalveluja, on laadittava toiminnalleen kirjallinen *turvallisuusasiakirja* (Saartoala ym. 2008, 1). Hevoselle annetuista lääkkeistä, sekä eläinlääkärin määräämistä että omistajan tai jonkun muun henkilön antamista, on tehtävä lääkeainekirjanpito ja sitä on säilytettävä viiden vuoden ajan (MMMa 4/EEO/2005). Rehulain (86/2008) mukaan kaikkien tallien tulee pitää kirjaa kaikista ostamistaan ja käyttämistään rehuista. Näiden lisäksi on vielä monia muita hevosiin ja niiden pitoon liittyviä asioita, joihin ei syvenny tässä sen enempää. Jokaisen hevosenomistajan tai hevosta hoitavan olisi syytä perehtyä hevosen asialliseen hoitoon ja kohteluun.

5 TALLIKOHTAINEN YMPÄRISTÖNHUOLTO

Yksi tärkeimmistä hevostallien ympäristönhuoltoa ohjaavista laeista on ympäristönsuojelulaki. Lisäksi hevosten pitoa ja hoitoa ohjaavat monet muut lait ja asetukset, eläinsuojelulakia unohtamatta. Näihin asetuksiin ja määräyksiin on syytä perehtyä syvällisesti ja ajan kanssa, hevostallia suunniteltaessa tai jo yritystoiminnan ollessa käynnissä.

5.1 Ympäristönsuojelu

Yksi tärkeimmistä ympäristökuormituksia säätelevistä laeista on *ympäristönsuojelulaki* (86/2000). Sen ohjeiden mukaan on toimittava myös hevos-taloudessa. Ympäristönsuojelulain tarkoituksena on ehkäistä ympäristön pilaantumista sekä turvata terveellinen ja viihtyisä ympäristö jokaiselle. Ympäristönsuojelulaki määrittelee vesiensuojelutoimintaa sekä lannan käsittelyä. Laissa sanotaan, että toiminnanharjoittajan on oltava selvillä toimintansa mahdollisista ympäristövaikutuksista ja tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos toiminta uhkaa ympäristöä. Se, miten tätä sovelletaan talliyrittäjän arkeen, voi joskus olla hankalaa ja moniselitteistä. Pääsääntö kuitenkin on, että yrittäjän tai harrastetallin pitäjän on oltava selvillä lainsäädännöstä ja tiedettävä toiminnan vaikutukset ja suurimmat ympäristöä kuormittavat tekijät, joita hevosen pidossa ovat muun muassa lanta ja sen kuormitus ympäristöön. Jos harjoitetaan ympäristöä pilaavaa toimintaa, on lain periaate seuraava: ”haitalliset ympäristövaikutukset ehkäistään ennakolta tai rajoitetaan ne mahdollisimman vähäisiksi”. Laki ohjaa valitsemaan toiminnalle sellaisen paikan, jossa otetaan huomioon ympäristön kannalta oleelliset kuormittavat tekijät ja pyritään sijoittamaan toimintaa niin, ettei toiminnasta aiheudu ympäristöä pilaavaa haittaa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia ohjeita ympäristön pilaantumisen estämiseksi tietyille toimialoille, joista maa- ja metsätalous on yksi alue. (Ympäristönsuojelulaki 86/2000.)

Tärkeä osa ympäristönsuojelulakia on *pohjaveden pilaamiskielto*. Sen mukaan pohjavesialueella ei saa päästää veteen mitään ainetta mikä voisi turmella pohjaveden laatua. Hevostallien kohdalla tämä tarkoittaa yleensä lantaa ja valumavesiä. Lannasta lisää kohdassa 5.2. Hevostalleilta, jotka sijaitsevat pohjavesialueilla, vaaditaan ympäristönsuojeluasetuksen mukainen ympäristölupa. Lisäksi suurilta talleilta (yli 60 hevosta) vaaditaan myös ympäristölupa. Ympäristönsuojelulaissa on lueteltu luvan myöntämisen perusteet. Toiminnasta ei saa aiheutua terveydelle haittaa eikä merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa. Pohjavesialueella tai muulla tärkeällä vedenottoalueella tämä tarkoittaa sitä, ettei toiminnasta saa aiheutua vaaraa pohjaveden pilaantumiselle. (Ympäristönsuojelulaki 86/2000.)

5.2 Lannan käsittely, vesistöjen suojeleminen ja jätevedet

Merkittäviä vesistöjen kuormittajia voivat muun maatalouden ohella olla eläinten lisäruokintapaikat, juottopaikat ja hevosten tarhat. Eräs hyvä tapa vähentää kuormitusta on näiden paikkojen pintamaan vaihto. Myös valumavesien puhdistamista kemiallisella käsittelyllä on kokeiltu. Lannan ravinnesisältö vaihtelee eläinlajin, kuivikkeiden käytön ja varastointimenetelmien mukaan. Tilakohtainen lanta-analyysi on tärkeä. (Seppälä ym. 2002, 15–24.) Tarhat olisivatkin rakennettava niin, ettei vesistöille aiheudu pilaantumisvaaraa. Kasvipeitteettömiltä ja tarvittaessa myös muilta tarha-alueilta on poistettava lanta säännöllisesti. (Pesonen ym. 2008, 48.)

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden terveyssäännöistä eli *sivutuoteasetuksen* (EY 1774/2002) mukaan hevosen lanta luokitellaan eläimistä saatavaksi sivutuotteeksi. Tämä asetus ohjaa lannan käsittelyä, käyttöä, keräämistä, kuljetusta, varastointia ja hävittämistä. Säädöksellä halutaan suojata entistä paremmin sekä eläinten että ihmisten terveyttä. (Pesonen ym. 2008, 39; MMM, Soveltamisopas III, 4.)

Maataloudesta syntyy nitraattipäästöjä, jotka voivat aiheuttaa vesien pilaantumista. Valtioneuvoston asetuksella pyritään suojelemaan vesiä näiltä päästöiltä. Tämä *nitraattidirektiivi* (931/2000) säätelee lannan varastointia, lannoitteiden levitystä ja lannoitemääriä. Lantaa varastoitaessa on otettava huomioon, että varastoon on mahdollista kaikkien eläinten vuoden lantamäärät. Tästä voidaan kuitenkin vähentää se aika, jonka eläimet laiduntavat kokoaikaisesti. Hevosen laskennallinen vuodessa syntyvä lantamäärä on 12 m³ ja ponin 8 m³. Alle 1-vuotias hevonen tuottaa vuodessa lantaa 8 m³ ja alle 1-vuotias poni 4 m³, ilman laidunvähennyksiä. Lannan varastointitilavuudessa voidaan huomioida myös viljelijöiden tai tilallisten yhteiset lantavarastot, hevosten asianmukaiset jaloittelutarhat ja pihattojen kuivikepohjat. Varastojen tulee olla vesitiiviitä eikä vuotoja saa syntyä. Lisäohjeita lantavaraston rakentamisesta löytyy maa- ja metsätalousministeriön rakentamismääräyksistä. Näistä varastointisäädöksistä voidaan kuitenkin poiketa, jos lanta luovutetaan vastaanottajalle, jolla ympäristöluvanvaraista toimintaa tai asetuksen mukainen varastointitila tai lanta menee suoraan hyötykäyttöön tai lantaa syntyy vuosittain alle 20 m³. Näistä poikkeuksista on kuitenkin tehtävä riittävän ajoissa ilmoitus kunnan ympäristöviranomaiselle. Tällaisissa tapauksissa lannan tilapäiseen säilytykseen hyväksytään tiivis vaihtolava (Pesonen ym. 2008, 44). Tallirakennus ja tarhat on sijoitettava niin, ettei niistä aiheudu pilaantumisvaaraa pinta- ja pohjavesille. Asetuksen mukaan lannasta on teetettävä typpianalyysi vähintään viiden vuoden välein.

Lantalan puuttuessa lantaa voidaan tilapäisesti säilyttää myös oikein tehdyssä lantapatterissa. Lantapatteri on peitetty ”auma”, joka tehdään sille peltolohkolle, jolle se tullaan levittämään. Patterista ei saa tulla valumia eikä vaaraa vesistöille. Patteroinnista on tehtävä joka vuosi valvontailmoitus kunnan ympäristöviranomaiselle. Hevosenlanta sopii suuren kuiva-ainepitoisuutensa ja kompostoituvuutensa vuoksi hyvin patteroitavaksi. (Nitratidirektiivi 931/2000; Ympäristöministeriö 2003, 19.)

Myös oikealla kuivikkeen valinnalla voidaan vaikuttaa lannan jatkokäsittelyyn. Eri kuivikkeilla on erilaisia ominaisuuksia, jotka voivat vaikuttaa valintaan, mutta jatkokäytön kannalta on syytä miettiä kuivikkeen kompostoituvuutta. (Jansson & Särkijärvi 2007, 21.)

Linatti, Okkonen ja Jansson (2005, 15) neuvovat luentomateriaalissaan liittymään ensisijaisesti yleiseen viemäriverkkoon. Tällainen jätevesiverkosto on käyttäjälle helppo ja edullinen vaihtoehto. Kaikille se ei kuitenkaan ole mahdollista, koska yleisiä viemäriverkostoja ei vielä ole kaikilla haja-asutusalueilla.

Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla eli *talousjätevesiasetus* (542/2003) pyrkii vähentämään talousjätevesistä aiheutuvia ympäristöä kuormittavia tekijöitä. Näihin jätevesiin luetaan myös hevostalleista syntyvät jätevedet. Jätevesien käsittelymenetelmästä on tehtävä selvitys, josta on selvittävä jätevesistä aiheutuva ympäristökuormitus. Lisäksi selvityksestä on käytävä ilmi jätevesijärjestelmän käyttö- ja huolto-ohjeet. Selvitystä on säilytettävä kiinteistössä ja se on tarvittaessa esitettävä viranomaisille. Hyväksyttäviä jätevesijärjestelmiä ovat saostussäiliö, jäteveden umpisäiliö, jäteveden maahanimeyttämö, jäteveden maasuodattamo tai pienpuhdistamo, joka voi olla fysikaalinen, kemiallinen, biologinen tai niiden yhdistelmä. Asetus astui voimaan 1.1.2004, koskien uudisrakentamista. Vanhoihin rakennuksiin sovelletaan asetuksen siirtymäaikaa. Siirtymäaika on kymmenen vuotta asetuksen voimaantulosta.

5.3 Eläinsuojelu

Eläinten hyvinvointi on tärkeä asia. Hevonen on laumaeläin, joka tarvitsee lajilleen ominaisia asioita voidakseen hyvin. Hevoselle on tarjottava riittävästi hyvälaatuista ravintoa, suojaa sääoloilta ja lauman mukanaan tuomaa turvaa. Näitä eri vaatimuksia meillä Suomessa säätelevät eläinsuojelulait ja -asetukset. *Eläinsuojelulaki* (247/1996) pyrkii suojelemaan eläimiä turhalta kivulta, kärsimykseltä ja tuskalta. Tärkeitä kohtia laissa ovat muun muassa eläimen pitopaikkaa, kohtelua ja hoitoa koskevat pykälät. Lain mukaan eläimen pitopaikan tulee olla riittävän tilava, suojaava, valoisa, puhdas ja turvallinen. Eläintä ei saa hylätä eikä jättää hoidotta, eläimelle on taattava riittävästi ravintoa, juotavaa sekä asianmukaista hoitoa. Eläintä ei saa rasittaa liikaa eikä käsitellä kovakouraisesti, eläintä ei saa kytkeä kärsimystä tuottavalla tavalla ja eläimen on saatava sekä levätä että liikua, sopivassa suhteessa. *Eläinsuojelulain* 24 §:n ja -asetuksen 26 §:n mukaan ammattimaisesta eläinten pidosta on tehtävä kirjallinen ilmoitus lääninhallitukseen ennen toiminnan aloittamista.

Eläinsuojeluasetuksessa (396/1996) määritellään tarkempia ehtoja eläinsuojelulain säädöksiin. Eläimen pitopaikan on esimerkiksi oltava ominaisuuksiltaan kullekin eläinlajille sopiva. Maa- ja metsätalousministeriön

päätöksessä nro 14/EEO/1998 säädetään hevosten pidolle asetettavia eläinsuojeluvaatimuksia. Päätös astui voimaan 1.1.1999. Vuoden 2000 jälkeen rakennettujen tallien tulee olla säädöksen mukaisia. Ennen vuotta 2000 käyttöönotettujen tallien tulee täyttää vaatimukset 1.1.2014 mennessä. Tämä päätös sisältää sekä sitovia säännöksiä että suosituksia, jotka eivät ole sitovia. Tärkeimpiä asioita säädöksessä ovat tallin ja karsinoiden kokomääräykset ja -suositukset. Tallin sisäkorkeuden on oltava hevosen säkäkorkeus kertaa 1,5. Korkeuden on kuitenkin aina oltava vähintään 2,2 metriä. Tallin lattian on oltava turvallinen. Lattia ei saa olla liukas tai sellainen, että hevosen kaviot voivat jäädä siihen kiinni. Oviaukkojen koot ovat suosituksia; tallin oviaukon olisi mielellään oltava vähintään 1,5 metriä leveä ja 2,2 metriä korkea. Karsinan oviaukon leveyden tulisi olla 1,2 metriä ja korkeus 2,2 metriä. Suositukset tallin suhteelliseen kosteuteen ja lämpötilaan ovat 50–80 % ja +5°C. Taulukossa 1 on säädöksen määäämät yksittäiskarsinan minimimitat. Varsomiskarsinan mitat ovat suosituksia.

TAULUKKO 1 Yksittäiskarsinan koot vähintään. Varsomiskarsinan kokosuositukset.

Hevosen säkäkorkeus m	Yksittäiskarsinan pinta-ala m ²	Varsomiskarsinan pinta-ala m ²
Enintään 1,08	4,0	4,5
Yli 1,08 mutta enintään 1,30	5,0	6,5
Yli 1,30 mutta enintään 1,40	6,0	7,5
Yli 1,40 mutta enintään 1,48	7,0	8,5
Yli 1,48 mutta enintään 1,60	8,0	10
Yli 1,60	9,0	11

Lisäksi on vielä omat kokosuositukset hevosten ryhmäkarsinoille. Myös ulkotarhoista ja laitumista säädetään päätöksessä. Ulkoilualueiden on oltava hevoselle turvalliset ja sopivat. Aitamateriaalien tulee olla turvalliset, piikkilankaa ei saa käyttää hevoselle. Hevosen hoitoa ja ruokintaa koskevat määräykset on tarkennettu MMM:n säädöksessä (14/EEO/1998).

5.4 Maankäyttö ja rakentaminen

Kaikessa suunnittelussa ja rakentamisessa on noudatettava *maankäyttö- ja rakennuslakia* (132/1999). Lain tavoitteena on edistää ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitystä. Lain avulla luodaan jokaiselle mahdollisuus tulla kuulluksi suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvissä asioissa. Näin ollen pyritään luomaan edellytykset hyvälle elinympäristölle. Yksityiskohtaisempia säädöksiä tämän lain puitteissa voidaan antaa asetuksella, ministeriön päätöksellä tai kunnan rakennusjärjestyksellä. Jokaisella kunnalla tulee olla rakennusjärjestys, jossa voidaan

määritellä rakennuspaikka, rakennuksen koko tai sijoittaminen, sopivuus ympäristöön, rakentamistapa, materiaalien käyttö, ympäristön hoito ja/tai vesihuollon järjestäminen. Maankäyttö- ja rakennuslain puitteissa kunnat voivat laatia asema- ja yleiskaavoja maankäytön järjestämiseksi. Rakentamiseen on oltava rakennus- tai toimenpidelupa.

5.5 Jätteet

Jätelain (1072/1993) mukaan kaikessa toiminnassa on mahdollisuuksien mukaan toimittava siten, että jätettä syntyy mahdollisimman vähän eikä jätteestä synny merkittävää haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle. Laki velvoittaa huolehtimaan jätehuollon järjestämisestä. Jos on mahdollista, olisi syntyvä jäte hyödynnettävä ympäristöä kuormittamatta tai terveyttä vaarantamatta. Kunnat voivat antaa tämän lain puitteissa täsmentäviä määräyksiä jätehuollosta. Lisäksi laki sisältää luvussa 4 roskaamis- ja maaperän saastuttamiskiellot. Lain mukaan hevosen lanta määritellään jätteeksi.

Jätteiden lajittelu ei ole vaikeaa. Vaikka niitä syntyy talleilla paljon, on ne syytä lajitella heti synnyttyään ja toimittaa kierrätykseen. Yleisimpiä jätelajeja ovat *paperit* – toimitetaan paperinkeräykseen, jonne kuuluvat kaikki sanoma- ja aikakauslehtipaperit, muut postit ja paperit, *pahvit* – toimitetaan pahvinkeräykseen, ruskea pahvi ja voimapaperit, esimerkiksi rehukset, pakkauskartongit, *metalli* – metallinkeräykseen, kaikki metalliesineet ja -romut, myös puhdistetut hevosenkengät, *muovi- ja energijäte* – tähän keräykseen kelpaa suurin osa maatalouden muoveista sekä muut yleisimmät muoviset jätteet, kuten kaikki pakkaukset. Paalinarut ja PVC-muovi eivät sovi energijätteeseen. Lisäksi keräykseen on toimitettava *lasijätteet* ja paalien suojamuovit, jos niille on sopiva hyödyntämispiste tarjolla. Paalien muovien poltto on kielletty. Puhdasta ja käsittelemätöntä puuta voi polttaa. Käsitelty puu on toimitettava keräykseen. Lisäksi tallissa syntyviä jätteitä ovat lääkkeet ja muut ongelmajätteet, jotka on toimitettava niille osoitettuihin paikkoihin. (Iinatti ym. 2005, 14.)

5.6 Luonnon monimuotoisuus

EU:n osaksi rahoittaman maatalouden ympäristötuen tavoitteena on maataloustuotannon harjoittaminen niin, että ympäristöä kuormitetaan nykyistä vähemmän, luonnon monimuotoisuutta ja maatalouden kulttuurimaisemaa pyritään vaalimaan ja takaamaan edelleen hyvät tuotannon harjoittamisen edellytykset. (Mavi 2010b.)

Ympäristötukea haettaessa viljelijä sitoutuu viideksi vuodeksi toteuttamaan maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteitä. Edellytyksenä tuen saamiselle viljelijän ja maatilan on täytettävä tietyt kriteerit. Iäl-

tään viljelijän tai hänen puolisonsa on oltava vähintään 18-vuotias ja enintään 65-vuotias. Poikkeuksena nuoremmalla hakijalla on avioliitto tai maatalouden harjoittaminen yhdessä vanhempansa kanssa. Viljelijällä on oltava hallinnassaan koko sitoumuskauden ajan vähintään 3,0 hehtaaria tukikelpoista peltoalaa. (Mavi 2010c.) Lisäksi ympäristötukeen liittyy monia muita ehtoja, joista lisätietoa antaa kunnan maaseutuasiamies tai paikallinen ELY-keskus.

Viljelijän sitoutuessa maatalouden ympäristötukeen, on mahdollista rinnalle hakea ympäristötuen erityistukia. Erityistukisopimukset ovat viisi- tai kymmenvuotisia ja ne voivat olla seuraavia:

- suojavaöhykkeiden perustaminen ja hoito
- monivaikutteisen kosteikon hoito
- pohjavesialueiden peltoviljely
- luonnonmukainen tuotanto
- luonnonmukainen kotieläintuotanto
- perinnebiotooppien hoito
- luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen
- alkuperäisrotujen kasvattaminen
- alkuperäiskasvien viljely
- valumavesien käsittelymenetelmät
- ravinnekuormituksen tehostettu vähentäminen
- lietelannan sijoittaminen peltoon
- turvepeltojen pitkäaikainen nurmiviljely

(Mavi 2010c.) Lisätietoja maatalouden ympäristötuen erityistuksista saa kunnan maaseutuasiamieheltä ja paikallisesta ELY-keskuksesta tai maaseutuvirastosta.

5.7 Hevoset ulkona

Hevosien hyvinvoinnin kannalta on erittäin tärkeää, että hevoselle suodaan lajintyypillisen käyttäytymisen mahdollisuus. Hevoset liikkuvat luonnostaan paljon, joten ratsastamisen tai ajamisen lisäksi niiden on päästävä jaloittelemaan päivittäin turvalliselle, aidatulle alueelle. Myös näiden ulkoilueiden suhteen on pyrittävä vähentämään niistä aiheutuvaa ympäristökuormitusta.

5.7.1 Hevosten tarhailu ja laiduntaminen

Hevonen on laiduntava laumaeläin, joka vapaana luonnossa käyttää noin 16 tuntia vuorokaudessa ruuan etsimiseen ja liikkumiseen. Liikunta ja ulkoilu ovat siis hevoselle tärkeä osa hyvinvointia. Nykyään, kun hevosen käyttö on harrastelua eikä enää työntekoa pitkien työpäivien merkeissä, jää hevoselle paljon vapaa-aikaa, mikä olisi parasta viettää lajintyypillisesti

käyttäytyen eli laumassa laiduntaen. Hevosten ulkoilualueiden tulisi olla riittävän suuret, turvalliset ja liikkumaan houkuttelevat. Laumassa on otettava huomioon hevosten arvojärjestys ja järjestettävä puitteet niin, että myös alempiarvoiset yksilöt mahtuvat liikkumaan ja syömään. Aitojen on oltava kestävä ja turvallista materiaalia, niiden on oltava tarvittavan näkyvät. Piikkilangan käyttö hevosen aitamateriaalina on kielletty. Aitamateriaalin valintaan vaikuttaa muun muassa hevosen koko, sukupuoli ja tarhan sijainti. Hevoselle olisi hyvä myös järjestää tarha- tai laidunalueelle sääsuoja, jonne se tarvittaessa pääsee suojaan auringolta tai sateelta. (Jansson & Särkijärvi 2007, 27–28.)

Tarhan suositeltava vähimmäiskoko on 20–25m x 50–75m eli noin 1000–2000 m². Viljeltyä laidunmaata pitäisi varata 0,25–0,5 hehtaaria hevosta kohden. (Pesonen ym. 2008.)

5.7.2 Liikkuminen hevosella

Suomen luonnon kokeminen hevosen selästä tai kärryiltä käsin on mahtava kokemus. Se vaikuttaa positiivisesti sekä ihmisen että hevosen mieli-alan. Jotta nämä maastossa liikkumiset olisi mahdollista tehdä, on syytä suunnitella ratsastusreitit tarkkaan. Suunnittelu on hyvä tehdä yhdessä kunnan virkamiesten ja naapuruston kanssa. Jokamiehen oikeudet sallivat jokaisen kulkea ajoittain maastossa, mutta jos ratsastamisesta tulee säännöllistä esimerkiksi jollain tietyllä reitillä, on siihen kysyttävä maanomistajan lupa. Reitit on hyvä suunnitella turvallisiksi, välttää mahdollisuuksien mukaan isoja teitä, joilla kulkee suuria tai vauhdikkaita moottoriajoneuvoja. Lisäksi on hyvä tuntea maasto jossa kulkee ja välttää epätasaista pohjaa, ettei hevonen loukkaa itseään. Luonnonsuojelualueilla hevosella liikkuminen ei ole sallittua. (Iinatti ym. 2007, 7.)

Järjestyslaki (612/2003) kieltää ratsastamisen sekä hevosella muutoinkin liikkumisen kuntopolulla, yleisellä ladulla ja urheilukentällä. Ulkoilureitti, jolla ratsastus on sallittu, tulee erikseen merkitä liikennemerkillä.

5.8 Jokamiehen oikeudet

Suomen luonto on mahtava ja herkkä ympäristö. Se tarjoaa jokaiselle jotakin. Suomessa onkin poikkeuksellisen hyvin asiat, jokamiehen oikeuksien salliessa jokaisen kulkea luonnossa, ilman erityistä maanomistajan lupaa.

Luonnontilaisilla tai siihen verrattavilla alueilla saa liikkua ratsain tuottamatta vahinkoa. Pelloilla, pihamailla ja muilla yksityisalueilla liikkumista on rajoitettu. Talvella pelloilla voi kuitenkin ratsastaa, jos siitä ei aiheudu vahinkoa. Myös yksityisteillä saa liikkua ratsain. Myös hevosella liikkueissa on otettava huomioon rauhoitetut kasvit ja niiden suojeleminen; hevo-

sellakaan niitä ei saa talloa eikä vahingoittaa muutenkaan. (Ympäristöministeriö 1999.)

5.9 Hevosen hävittäminen

Kun aika koittaa, on hevoselle annettava mahdollisuus lopulliseen lepoon. Tällöin vaihtoehtoja on kaksi; teurastus tai lopetus. Eläinsuojeluasetuksen (396/1996) mukaan eläimen saa lopettaa vain lopettamisen osaava henkilö. Lopettaminen on suoritettava siten, ettei eläimelle aiheudu tarpeetonta kipua, tuskaa tai kärsimystä. Hevosen saa lopettaa ampumalla suoraan aivoihin tai tainnuttamalla pulttipistoolilla ja laskemalla veret. Eläinlääkärit käyttävät yleensä nukutus- ja lopetusaineita. Hevosen lopettavan henkilön on varmistettava, että eläin on kuollut, ennen kuin ryhtyy ruhoa koskeviin toimenpiteisiin. (Pesonen 2008, 28.)

Hevosen saa haudata tietyin ehdoin. Näitä ovat muun muassa se, ettei hautaamisesta saa aiheutua vaaraa ihmisten tai eläinten terveydelle. Hevosta ei saa haudata pohjavesialueelle, vedenottamon suoja-alueelle eikä 250 metriä lähemmäs kaivoa. Hautapaikasta on estettävä valumat ympäristöön. Ruho on haudattava riittävän syvälle ja käsiteltävä tarvittaessa desinfiointiaineella. Lisätietoja hautaamisesta saa kunnan eläinlääkäriltä ja kunnan ympäristöviranomaiselta. (Hevostietokeskus 2005b.)

Hevosen voi teurastaa, jos se on rekisteröity ja sillä on Suomessa voimassaoleva hevospassi eikä hevosta ole lääkitty kielletyillä aineilla. Passissa ei saa olla teurastuskielto-merkintää. Tuontihevoset voi teurastaa aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua maahantuonnista. Käytettäessä lääkkeitä on otettava huomioon varoajat. Hevosen ruhon voi toimittaa myös ruhojen käsittelylaitokselle tai polttolaitokselle, jolla on oltava ympäristölupa jätteen polttoon. (Hevostietokeskus 2005b.)

6 YMPÄRISTÖN MERKITYS YRITTÄJÄLLE

Yritys haluaa markkinoida itseään turvallisena, siistinä ja asiantuntevana omalla alallaan. Yrittäjän onkin otettava huomioon monta tekijää, jotta onnistuu pitämään toimintansa kilpailukykyisenä. Hevosyritysten lisääntyessä olisi taattava, että jokaiselle yrittäjälle riittää myös asiakkaita.

6.1 Talli yritysympäristönä

Yrittäjän olisi huolehdittava tallin piha-alueen ja asuintaloalueen yleisestä siisteydestä. Näin luotaisiin positiivinen mielikuva hevostaloudesta. Lievä negatiivinen leima olisi kitkettävä kokonaan pois, mutta siihen tarvitaan kaikkien yhteistä panosta. Ympäristöstä huolehtiminen on hevostalousyrittäjälle tärkeää, sillä yritysympäristönä toimii tallin lisäksi ympäristö, luonto. Pitämällä hyvää huolta ympäristöstä, hoitamalla asiallisesti kaikki jätteen, kierrättämällä, energiansäästöllä, turvallisilla reiteillä ja muilla pienillä, mutta suurta hyötyä aiheuttavilla teoilla yrittäjä säästää myös selvää rahaa. Tallia suunniteltaessa ja sijoituspaikkaa miettiessä, on syytä ottaa huomioon tulevan yrityksen toiminta. Erilaiset yritykset tarvitsevat erilaisen toimintaympäristön. Tallit, joissa käy päivittäin asiakkaita, voivat käyttää yhtenä kilpailuvalttina siistiä ja turvallista ympäristöä. (Iinatti ym. 2005.)

6.2 Talli kyläympäristössä

Hyvällä ympäristönhuollolla ja panostuksella ympäristön puhtauteen ja siisteyteen vaikutetaan suuresti sekä itse tallin yritystalouteen että naapurien ja koko kyläyhteisön viihtyvyyteen ja ulosantiin. Kaikki ihmiset koko kylässä viihtyvät paremmin, kun ei ole yhtä tiettyä asiaa pilaamassa koko kylän ympäristöä.

Laki eräistä naapuruussuhteista (26/1920) sanoo näin: ”Talli, navetta, lantasaaliö, käymälä tai muu sellainen laitos on niin tehtävä, ettei naapuri kärsi siitä ilmeistä haittaa”. Laki sanoo myös, että naapurille, lähellä asuvalle tai lähellä olevaa kiinteistöä hallitsevalle ei saa aiheutua kohtuutonta rasitusta ympäristölle haitallisista aineista kuten liasta, pölystä, hajusta, kosteudesta tai vastaavista. Arvioitaessa rasituksen vakavuutta on otettava huomioon muutamia seikkoja, kuten paikalliset olosuhteet, rasituksen kesto ynnä muita vastaavia seikkoja. Laki määrittää myös sallitut rakennusetäisyydet naapurin rajasta, ellei kunnan rakennusjärjestys määrää muuta tai kyseisen maanomistajan kanssa tehdä poikkeavaa sopimusta.

Hämeen ammattikorkeakoulun Mustialan yksikön ja MTT:n hevostalouden tekemässä tutkimuksessa (2004) haastateltiin tallinpitäjiä ja naapureita koskien hevosten pitoa ja siitä mahdollisesti aiheutuvia ongelmia naapuriyhteisössä. Haittoja tutkimuksen mukaan olivat hevosliikenne, karanneet hevoset, lanta, maa-alueiden luvaton käyttö, tallitoiminnasta aiheutuva melu, teiden kuluminen, esteettiset haitat ja vahinkoeläimet. Muutamalla naapurilla oli ollut ongelmia tallien kanssa, mutta vakavasti naapurisuhteeseen vaikuttavia oli vain pari. Yleensä kaikki ongelmat pystytään keskustelemaan auki naapurien kesken. Naapurit toivoivat haastatteluissa tallinpitäjille lisää koulutusta, jotta sen avulla välttyttäisiin hevosen pitoon liittyviltä ongelmilta. Tallinpitäjät taas toivoivat naapureilta hyvää käytöstä. (Nukkala & Jansson 2004.)

6.3 Vuorovaikutus ja yhteistyö

Hevostalouden lisääntyessä kasvaa myös tarve erilaiselle yhteistyölle eri tahojen välillä. Tallia perustettaessa on otettava huomioon monia eri asioita ja oltava selvillä lainsäädännöstä. Yrittäjien on siis oltava tietoisia, mistä erilaisia palveluita saa ja miten kyseisellä alueella asiat hoidetaan. Yhteistyötä on siis syytä vaalia ja toimia yhteistyössä monien eri tahojen kanssa, siitä yleensä hyötyvät kaikki osapuolet. Yritysten välistä yhteistyötä kannattaa myös vaalia, yleensä siitä seuraa jotakin hyvää jokaiselle osapuolelle. Asiakkaat voivat olla yhteisiä, esimerkkinä ratsastuspalveluja tuottava yritys yhteistyökumppaninaan majoitusta tuottava yritys. Pienten yritysten kannattaa verkostoitua, jolloin suuret paineet eivät kaadu yksin pienyrittäjän niskaan. Yhteistyö tuo mukanaan kuitenkin myös haasteita, jolloin kaiken työn kannattaa olla hyvin suunniteltua ja sovittua. (Pesonen ym. 2008.)

6.3.1 Kunnat

Hevostallien ympäristöasioita hoitaa ja valvoo kunnan ympäristönsuojeluviranomainen, joka voi olla ympäristösihteeri, ympäristötarkastaja tai vastaava. Näiltä ympäristöasiantuntijoilta saa neuvoja ja lisätietoja ympäristösäädöksistä ja -määräyksistä. Muita valvovia viranomaisia kunnissa ovat läänin- ja kunnaneläinlääkärit. Tietyissä tapauksissa, muun muassa nitraatidirektiivin valvonnassa, myös paikalliset ELY-keskukset osallistuvat valvontaan ja neuvontaan. Lisäksi on syytä olla yhteydessä kunnan rakennustarkastajaan ja terveydensuojeluviranomaiseen. (Inatti ym. 2005.) Ympäristönsuojelulain (86/2000) mukaan kunnat voivat säätää omia yleisiä säännöksiä, jotka voivat koskea muun muassa rakentamista, rakennuksen sijoittamista tai maataloudesta peräisin olevien haitallisten aineiden käytön rajoittamista.

6.3.2 Naapurit ja asiakkaat

Perinteisesti maaseudulla on käytetty hyvin paljon naapuriapua. Monilla naapureilla tai kyläyhteisöillä saattaa olla yhteisiä koneita, jolloin kustannukset yhdelle käyttäjälle jäävät pieniksi. Tällaisissa tapauksissa hyvät henkilösuhteet tulevat tarpeeseen. Yhteistyön tulokset eivät välttämättä näy heti, vaan niihin on käytettävä aikaa ja työtunteja. Lisäksi kaikkeen yrittämiseen ja yhteistyöhön liittyy omat riskinsä ja konfliktitilanteetkin on syytä ottaa huomioon ja varautua niihin. (Pesonen ym. 2008, 97.)

Suomen ratsastajainliitto ry:n mukaan pelkästään ratsastusta harrastaa Suomessa noin 160 000, joista junioreita on noin 63 000. Harrastajista löy-

tyy siis kaiken ikäisiä, lapsista iäkkäämpiin. Tärkeäksi ryhmäksi hevostaloudessa nousevatkin asiakkaat, joiden avulla suurin osa hevosyrittäjistä saa toimeentulonsa. Ravialalla asiakkaita ovat valmennuksessa olevien ravihevosten omistajat. Kasvattajilla tärkeässä osassa ovat mahdolliset tulevat hevosenomistajat. Täysihoitotallissa asiakkaita ovat kaikki hevosenomistajat. Myös itse talliyrittäjät toimivat asiakkaina; kengittäjille, eläinlääkäreille, rehuntuottajille ja mahdollisille monille muille tahoille. Asiakaspalvelu on siis tärkeä osa talliyrittäjän arkea ja toimeentuloa. Asiakaspalvelu on koko asiakastilanteen hallintaa ja palveluviestinnän onnistumista. Yrittäjällä olisi oltava hyvät vuorovaikutustaidot ja toimiva palvelu- asenne. Mahdollisia reklamaatioita varten on oltava nöyrä ja vastaanottavainen. Onnistuneella asiakaspalvelulla yritys saa jalansijaa markkinoilla. (Koulutusyhtiö Viestintävarma Oy 2010.)

6.3.3 Palveluiden käyttö

Erilaisia neuvontapalveluja hevostalleille tarjoavat monet tahot. ProAgria on neuvontajärjestö, josta saa asiantuntevaa palvelua maaseutuyrityksille. ProAgrialta on mahdollista tilata jokaiselle eri osa-alueelle asiantuntijan tietoja. (ProAgria keskusten liito 2010.) Lisäksi on monia muita järjestöjä ja organisaatioita, jotka ovat hevosalan asiantuntijoita ja tarjoavat joko jäsenilleen tai kaikille neuvonta- ja koulutuspalveluja.

7 KYSELY HÄMÄLÄISILLE TALLINPITÄJILLE

Tutkimus suoritettiin kyselytutkimuksena hämäläisille talleille. Kyselyn tarkoituksena oli saada ajankohtaista tietoa ympäristöasioiden hoidosta talleilla. Tavoitteena oli laatia lyhyet, yksinkertaiset ja helposti ymmärrettävät ja vastattavat kysymykset samalla jättäen tilaa myös vastaajan omille ajatuksille aiheesta. Aihe on ajankohtainen ja polttava; säästöjen kiristysminen saa ihmiset epävarmoiksi ja varovaisiksi. Ohjeiden epäselvyys ja hankala saatavuus aiheuttavat ongelmia talleilla. Kukaan ei todennäköisesti tieten tahtoen halua kuormittaa ympäristöään.

7.1 Kyselyn valmistelu ja toteutus

Kyselykaavaketta tehtäessä apuna käytettiin monia eri lähteitä, muun muassa haastatteluja, ProAgrian neuvojien asiantuntemusta, lakiasetuksia ja -määräyksiä. Kyselykaavakkeen yhteydessä talleille lähetettiin saatekirje (liite 3). Kyselystä oli tarkoitus tehdä lyhyt ja yksinkertainen, mutta kuitenkin selkeä, jotta siitä saisi kattavan selvityksen, minkälainen on Hä-

meen hevostallien ympäristötietoisuustilanne. Samalla oli tarkoitus selvittää, miten ympäristöasiat keskimääräisesti hoidetaan hämäläisillä talleilla. Kysely koostui monivalintakysymyksistä, joissa vastaukset olivat muotoa kyllä/ei/en osaa sanoa, sekä tarkentavista kysymyksistä, joissa vastausvaihtoehdot oli annettu valmiiksi. Viimeisenä kohtana kyselyssä oli *vapaa sana*.

Kyselyt lähetettiin 139 hämäläiselle tallille, Lounais-, Päijät- ja Kanta-Hämeen alueille. Mukana on ratsastuskouluja, ravitalleja, kasvatustalleja, täysihoitotalleja sekä niin kutsuttuja ”kotitalleja”. Enemmistö kyselyyn vastanneista talleista ilmoitti toimintansa yritystoiminnaksi, mutta mukaan mahtui myös harrastustalleja. Toiminnan ollessa harrastusmaista, vaihteli hevosten määrä yhdestä kolmeenkymmeneenseitsemään. Kolme vastaajaa ilmoitti toimintansa olevan sekä yritys- että harrastustoimintaa.

Ratsastuskouluja kyselyyn vastasi seitsemän, joista kaksi on *Suomen Ratsastajainliiton* listauksen mukaan *SRL:n* hyväksymiä. Hyväksytyjen tallien lista Hämeen osalta on kuitenkin muihin alueisiin nähden varsin pitkä.

7.2 Kyselyn sisältö

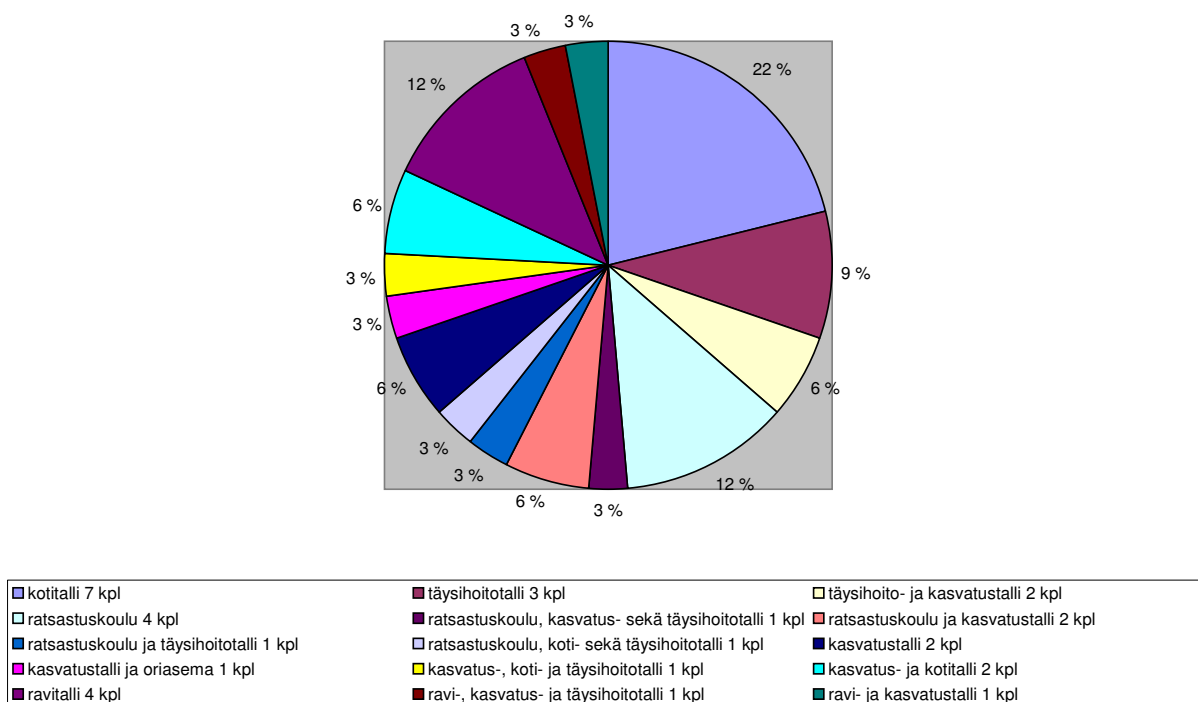
Ensimmäisessä osiossa kysyttiin tallin taustatietoja, johon kuuluvat tilan tiedot, mahdollinen maanviljelys, minkälainen talli kyseessä ja onko toiminta yritystoimintaa vai harrastusta. Tässä osiossa tiedusteltiin myös hevosten määrä ja mahdolliset muut tuotanto- tai kotieläimet. Toinen osio sisälsi kysymykset lantalasta; lantalan koko, typpianalyysin teettäminen, mahdollisten muiden eläinten lanta sekä lannan loppusijoitus. Kolmas osio koski hevosten jaloittelutarhoja, niiden kokoa, valumavesien käsittelyä sekä pohjamateriaalia. Lisäksi osiossa annettiin mahdollisuus vapaaseen saanaan naapurien kommentteista hevosten pitoon. Ympäristöosiossa kysyttiin erityisympäristötukikohteista tai mahdollisista käytössä olevista niityistä, hakamaista tai metsälaitumista. Tallin tai tarhojen sijainti pohjavesialueella kuuluu tähän osioon mahdollisen ympäristöluvan kanssa. Viimeisinä osioina kysyttiin tilan jätevesien käsittelystä ja kaikkien jätteiden jatkosijoituksesta. Vapaalle sanalle oli varattu kokonainen sivu kaikkien mahdollisten kommenttien varalle.

7.3 Kyselyyn osallistuneet tallit

Kysely toteutettiin 139 tallille, jotka sijaitsevat eri puolilla Hämettä. 57 tallille lähetettiin muistutustekstiviesti. Kaksi vastasi suoraan lopettaneensa tallinpidon. Kirjeitä palautui takaisin kuusi kappaletta, koska vastaanottajaa ei tavoitettu. Vastauksia tuli yhteensä 34 kappaletta, joista yksi oli lopettanut tallitoiminnan ja palautti tyhjän vastauslomakkeen. Kysely ta-

voitti todellisuudessa siis 133 tallinpitäjää ja yhden lopettaneen, vastausprosentiksi saatiin näin ollen **24,8 %**.

Vastanneissa talleissa on ravitalleja, ratsastuskouluja, kotitalleja, kasvatus-talleja, täysihoitotalleja, yksi kasvatustalli ja oriasema-yhdistelmä sekä monia muita yhdistelmätalleja, joilla toteutetaan montaa eri toimintasuuntaa. Monet tallit valitsivat toimintaansa koskien useamman kohdan, luokitellakseen itsensä esimerkiksi kasvatus- ja täysihoitotalliksi tai ratsastuskouluksi ja kasvatustalliksi. Talliluokittelun raja hevostaloudessa onkin häilyvä; usein on pakko toteuttaa monia eri toimintasuuntia, jotta toiminta olisi kannattavaa. Eri toimintasuuntayhdistelmät talleilla on esitelty kuvassa 1. Yhteensä talleja on 33 kappaletta.

KUVA 1 Tallit toimintasuunnan mukaan.

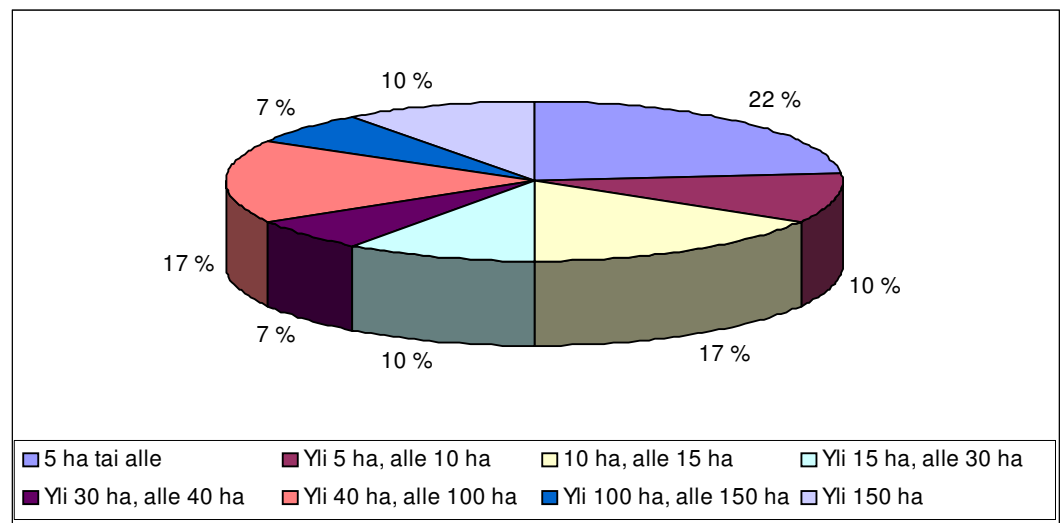
24 % (8 kpl) vastanneista ilmoitti tallitoimintansa olevan pelkästään harrastusta. 64 % (21 kpl) harjoittaa puhdasta yritystoimintaa. 9 % (3 kpl) ilmoitti toimintansa olevan sekä harrastus- että yritystoimintaa, 3 % (1 kpl) ei vastannut kysymykseen. Vastanneiden joukossa on sekä pelkkää hevostaloutta harrastavia että maanviljelyksen ohella hevostoimintaa pyörittäviä.

8 TULOKSIA JA ANALYSOINTIA

8.1 Tallien taustatiedot

Vastauksia saatiin yhteensä 18 eri kunnasta, Somerolta aina Luhankaan asti. Eniten vastauksia tuli Hattulasta (5 kpl) ja Orimattilasta (5 kpl). Osoitetiedot oli saatu ProAgria Hämeen asiakasrekisteristä ja Hämeenlinnan kaupungilta, joten ne olivat jo tiedossa.

Tilan pinta-alasta kysyttiin kokonaismäärää sekä pellon, metsän, laidunmaan ja jaloittelutarhojen pinta-aloja hehtaareissa. Pienin tila on kooltaan 0,5 hehtaaria. Tilalla on kolme hevosta, toiminta on harrastusta ja määrittelee itsensä kotitalliksi. Suurin tila on pinta-alaltaan noin 250 hehtaaria. Tilalla on 36 hevosta ja kuusi ponia, ratsastuskoulu sekä kasvatus- ja täysihoitotoimintaa yritysmäisesti. (Kuva 2)

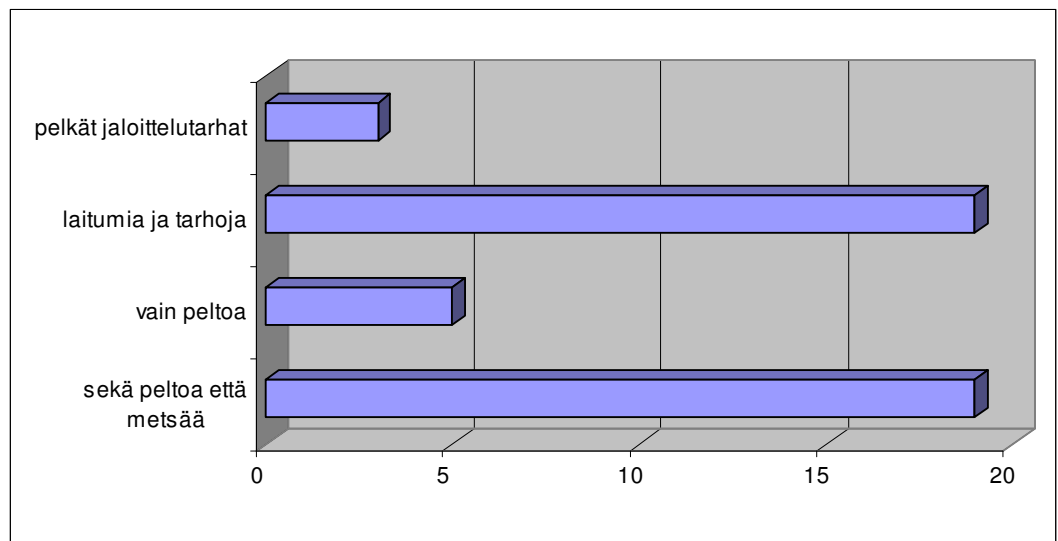
KUVA 2 Tilojen jakautuminen hehtaareittain.

Kaikilla tiloilla ei ole metsää eikä peltoa. Joillakin tiloilla laidunala sisältyy peltoalaan, joillakin tiloilla jaloittelutarhat peltoalaan tai pihaan. Maanviljelystä harjoittavilla tiloilla peltoalaa on väistämättä enemmän, pelkkää hevostaloutta harjoittavilla tiloilla voi hehtaarimäärä jäädä hyvin pieneksi. Pienin maataloutta virallisesti harjoittava tila on kooltaan 3,36 hehtaaria. Suurin maanviljelystä harjoittava tila on kooltaan noin 250 hehtaaria.

Pienin hevosharrastustila on kolmen hevosen, 0,5 hehtaarin tila. Suurin hevosharrastustila on kooltaan 10 hehtaaria. Tilalla harjoitetaan kuitenkin yritystoimintaa ratsastuskoulun ja täysihoitotallin puitteissa, hevosia on 34 ja poneja seitsemän.

Luokittelumahdollisuuksia tiloille on monia, muun muassa maanviljelyksen tai hehtaarimäärän suhteen tai yritys- ja harrastustoiminnan suhteen. On suuria yritystoiminnan talleja, joilla yrittäminen on muuta kuin maanviljelystä, tai pieniä maanviljelystä harjoittavia tiloja. Mahdolliset esille nousevat erot voivat olla juuri pinta-alamäärissä, tai tarvittavien lupien ja muiden vaadittavien asiakirjojen täyttämisessä. Maanviljelystiloilla nämä asiat yleensä toteutuvat, joillakin hevosityritystalleilla myös.

Kuva 3 selventää tilojen pinta-alojen käyttöä. Osalta tiloista löytyy sekä jaloittelutarhat että laidunmaat, osalla tiloista vain pelkät jaloittelutarhat. Maanviljelystilat ovat mukana kuvassa. Osalla tiloista on sekä metsää että peltoa. Osa tiloista ilmoitti laidunmaan ja tarhojen sisältyvän peltomaahan, ne laskettu tässä mukaan *vain peltoa*-otsakkeen alle.

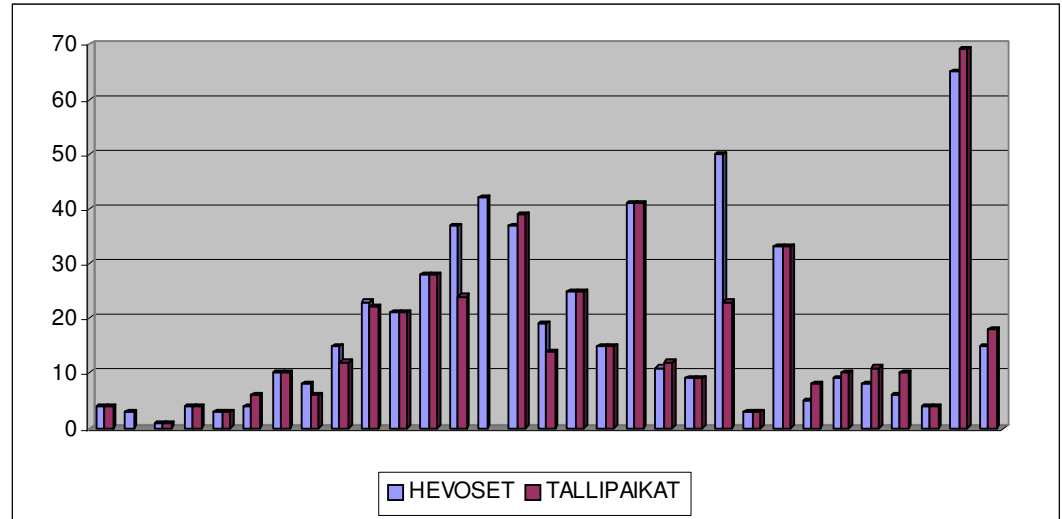
KUVA 3 Tilojen pinta-alojen jakautuminen käyttötarkoituksen mukaan.

Tärkeäksi seikaksi tutkimuksessa osoittautui maanviljelyksen ja hevosharrastuksen nivoutuminen yhteen. 71 % vastaajista ilmoitti harjoittavansa tilalla maanviljelystä, vain 29 % pelkkää hevostaloutta. Maanviljelys osoittautui tärkeäksi tekijäksi, kun kysyttiin erinäisiä lupa- ja ilmoitusasioita.

Hevosten lukumäärät vaihtelevat talleilla suuresti. Pienin tila on maanviljelystila, jolta löytyy yksi hevonen. Tila suunnittelee laajentavansa hevos toimintaansa vuoden 2010 loppuun mennessä, jolloin tilalla tehdään talli- ja lantalaremontit. Hevosmäärällisesti suurimmassa yritystoimintaa pyörittävässä ravitallissa on 65 hevosta. Kyseisellä tilalla ei harjoiteta maanviljelystä, tallipaikkoja on 69. Pinta-alaa ei mainittu vastauslomakkeessa.

Myös tallipaikkojen määrät vaihtelevat suuresti. Kuten edellä, pienin talli käsittää yhden karsinan, suurimmassa tallissa on 69 karsinapaikkaa. Pääsääntöisesti karsinapaikkoja on riittävästi, eli jokaiselle hevoselle oma. Löytyi kuitenkin myös talleja, joissa ei ollut kaikille karsinapaikkaa tai osa hevosista asuu pihatossa muutaman hevosen ryhmässä. Lisäksi kyselyn

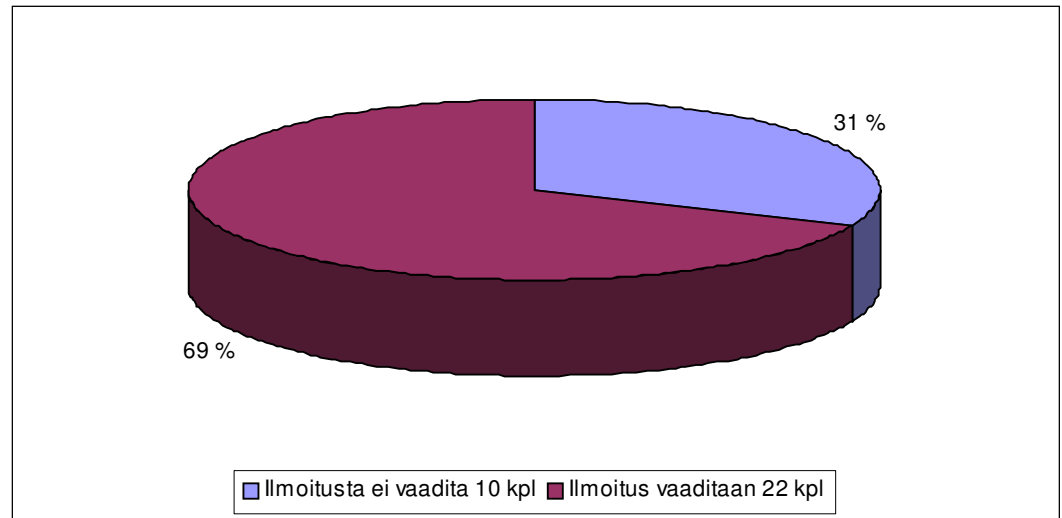
ajankohta – kevät – vaikutti siihen, että osassa talleja saattoi olla enemmän hevosia kuin karsinapaikkoja. Keväisin syntyy varsoja ja monille talleille, joilla on hyvät laitumet, tulee vieraita hevosia laiduntamaan. Kuvassa 4 esitellään hevosten ja karsinapaikkojen suhteita toisiinsa nähden.

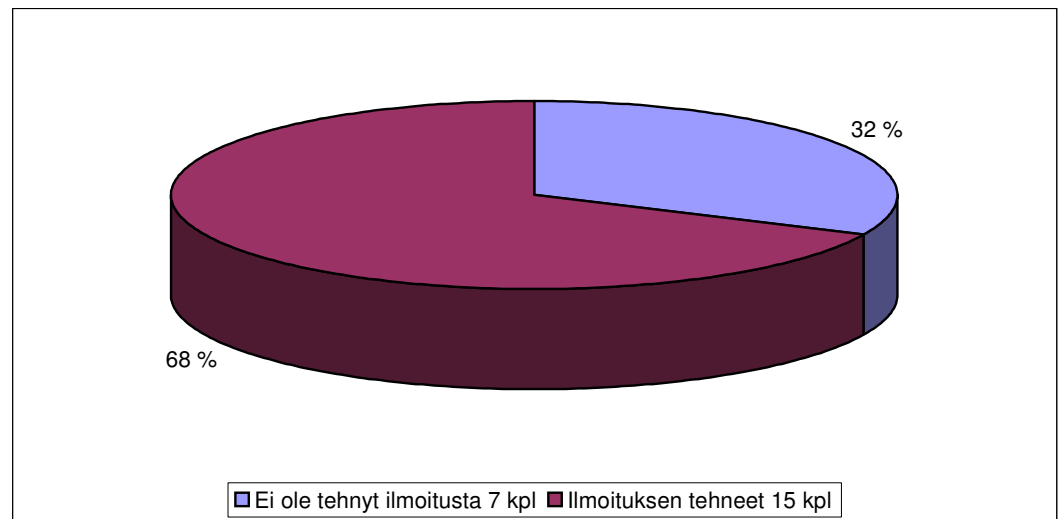
KUVA 4 Karsinoiden ja hevosten määrien suhde talleittain.

Kaavakkeessa kysyttiin erikseen hevosten, ponien ja varsojen lukumäärät. Tämä on tärkeää lantamääriä laskettaessa, sillä laskennallisesti hevosista, poneista ja varsoista tulee eri määrät lantaa vuosittain. *Nitraattidirektiivin* mukaan hevosen lannan laskennallinen määrä vuodessa on 12 m³ ja ponin 8 m³ kuivikelantana. Alle 1-vuotiaan hevosen lantamäärä vuodessa on 8 m³ ja alle 1-vuotiaan ponin 4 m³. Kyselyssä kysyttiin myös lantalan kokoa, jolloin saadaan laskettua asetuksen mukainen lantavaraston koko.

Ilmoitus lääninhallitukseen toiminnan laajuudesta johtuen vaaditaan 22 tallilta 32:sta (Kuva 5). Yksi tila ei ilmoittanut hevosmääriään, eikä vastannut kysymykseen ilmoituksesta lääninhallitukseen. Näistä 16 tilaa harjoittaa maanviljelystä, loput pelkkää hevostaloutta. Näistä kaikista 22 tilasta kaikki muut paitsi yksi toimivat oman ilmoituksensa mukaan yritysmäisesti. Kolme ilmoitti toimintansa olevan sekä yritys- että harrastustoimintaa. Kaikista tiloista kolmelta ei kyselyn toteutuksen aikana olevilla hevosmäärillä vaadita ilmoitusta lääninhallitukseen, mutta tallipaikkojen ollessa täysi tai hevosten määrän ylittäessä kuusi, on ilmoitus tehtävä. Niistä 22 tilasta, joilta ilmoitus vaaditaan, ilmoituksen oli tehnyt 15 tallia. (Kuva 6)

KUVA 5 Kaikilta vastanneilta talleilta yli puolelta vaaditaan ilmoitus lääninhallitukseen toiminnan harjoittamisesta.

KUVA 6 Ilmoituksen lääninhallitukseen tehneet.

Muita kotieläimiä löytyy harvalta tilalta. Kahdella tilalla on lisäksi pari kappaletta vuohia ja lampaista, tai kukko ja kanoja. Eräs tila mainitsi kissansa. Nautoja löytyy kolmelta tilalta, määrät kahdestakymmenestä viiteenkymmeneenviiteen. Kahdella näistä tiloista hevosilla ja nautoilla on yhteislantala, yhdellä tilalla lantalat erikseen nautoilla ja hevosilla.

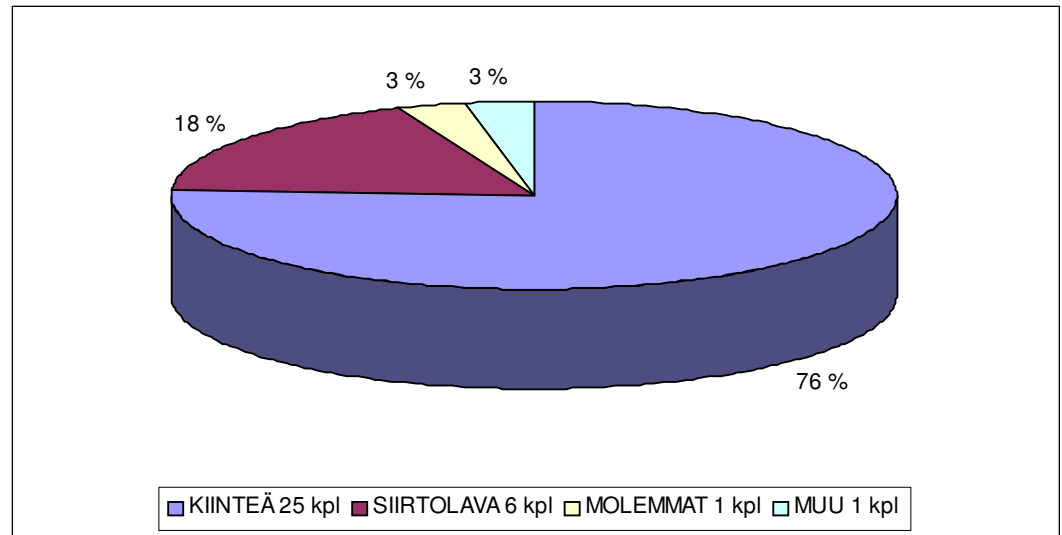
Noin puolet kyselyyn vastanneista pyörittää hevostallia vanhassa navetassa, joista osa on peruskorjattu nykyiseen käyttöön sopivaksi. Uusiakin taloja alueelta löytyy. Uusia lantaloita on rakennettu huomattavasti enemmän, joten tahtoa lannan oikeanlaiseen käsittelyyn kuitenkin löytyy. Kuusi tallia ilmoitti käyttävänsä siirtolavaa lannan säilyttämiseen.

Vapaan sanan osioon oli kirjoittanut kuusi vastanneista. Ensimmäinen vastaaja kirjoitti tallilta löytyvän sekä pihatto- että sisäkarsinapaikat hevosille. Omien peltojen puuttuessa lannat saadaan levittää naapurin pellolle. Lannat varastoidaan umpinaiseen lantalaan, joka tyhjennetään noin kerran vuodessa. Toinen tila selosti tämän osion vapaan sanan kohdassa tilan tuotantosuuntaa ja ongelmajätteiden käsittelyä. Tilalla on tällä hetkellä yhden hevosen talli, mutta vuoden 2010 loppuun mennessä tilalla aloitetaan hevosyritystoiminta, jolloin rakennetaan uusi talli ja lantala. Toinenkin tila kertoi tilan tuotantosuunnasta; kasvinviljelytila, jolla liitännäiselinkeinona ratsuhevosten täysihoitotalli ja pienimuotoista suomenhevosten kasvatus-toimintaa. Vastaaja mainitsi kaksi työntekijää, joista toinen on oppisopimusopiskelija. Eräs tila kertoi pihatton siivouksesta; tyhjennetään kokonaan kaksi kertaa vuodessa, päivittäin korjataan vain lannat pinnasta. Hevoset ulkoilevat laumassa päivittäin, kesäaikana ovat vuorokauden ympäri laitumella. Jaloittelutarhoja tilalla on noin 2,5 hehtaaria ja laidunmaata noin 6,5 hehtaaria. Hevosia tällä ratsastuskoululla 24 ja poneja 13 kappaletta. Tallipaikkoja tilalla on 26. Lyhyt ja ytimekäs vapaan sanan osio tuli eräältä ypäjäläiseltä tilalta: ”Kaikki järjestetty ja hoidettu itse.”

Kaikista kyselyyn vastanneista 18 % vastasi tähän vapaa sana-osioon. Mitään varsinaista yhtenäistä linjausta ei vastauksista löytynyt, koska ohjeistuksessa oli ilmoitettu mahdollisuus kirjoittaa esimerkiksi maatilan toiminnasta, ympäristönhuollosta ynnä muusta. Tästä syystä vastanneiden aiheet käsittelivät kullakin eri asiaa. Vastaukset olivat kuitenkin mielenkiintoisia, avasivat hieman tallinpitäjien ajattelutapaa.

8.2 Lantala

Lantalan kysymysosiota ohjaa suuresti *nitraattidirektiivi* (931/2000), jonka mukaan kysymykset muotoiltiin. Uusia lantaloita on rakennettu paljon lisää, yhteensä 27 lantalasta kahdeksan on rakennettu tai uusittu 1990-luvulla ja jopa 11 2000-luvulla. Kaikista vastanneista 33 tallista kiinteä lantala löytyi 25 tallilta (76 %). Kuudella tallilla on käytössä siirtolava (18 %), yhdellä tallilla sekä kiinteä lantala että siirtolava (3 %) ja yhdellä tallilla jokin muu lantalasysteemi (3 %) (Kuva 7). Kahdella tallilla mainittiin olevan yhteislantala nautojen kanssa.

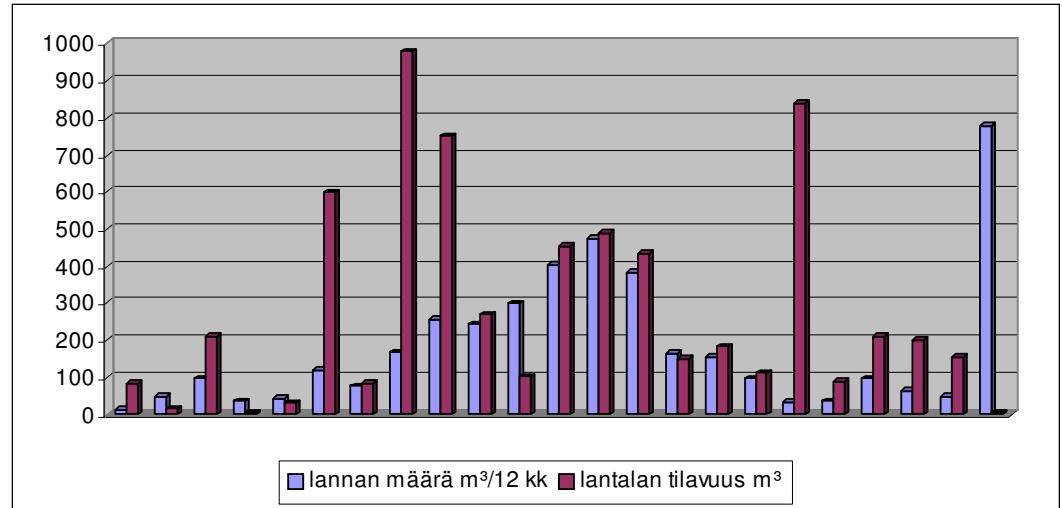

KUVA 7 Tallien lantatyyppit.

Kaikki vastanneet eivät ilmoittaneet lantalan tyhjennysväliä, joten siitä ei varsinaista keskiarvoa ole saatavilla. Suuntaa-antavana voidaan sanoa näin: kaikki, joilla lannat säilytetään siirtolavalla, ilmoittivat tyhjennysvälin. Se vaihtelee kahdesta kerrasta viikossa joka toiseen kuukauteen.

Usea vastaaja ilmoitti lantalan koon, jonka mukaan tilavuuden saa laskettua. Hevosmäärän mukaan lasketaan riittääkö lantalan tilavuus, jonka lain mukaan on vastattava 12 kuukauden lannan määrää (nitraattidirektiivi 931/2000 4 §). Laskennallinen vuotuinen lantamäärä on hevosella 12 m³, ponilla 8 m³, alle vuoden ikäisellä hevosvarsalla 8 m³ ja alle vuoden ikäisellä ponivarsalla 4 m³. Tästä tilavuudesta voi kuitenkin vähentää ajan, jonka hevoset laiduntavat. (Pesonen ym. 2008, 41.) Lantalan oikeaa tilavuutta on vaikea laskea tällaisessa tutkimustyössä. Osa on vastauksissaan maininnut hevosten laiduntavan yötä päivää, osa ei. Kuvassa 8 näkyy lannan määrä 12 kuukauden ajalta verrattuna lantalan tilavuuteen niiden tallien osalta, jotka ilmoittivat lantalan koon ja hevosten lukumäärän.

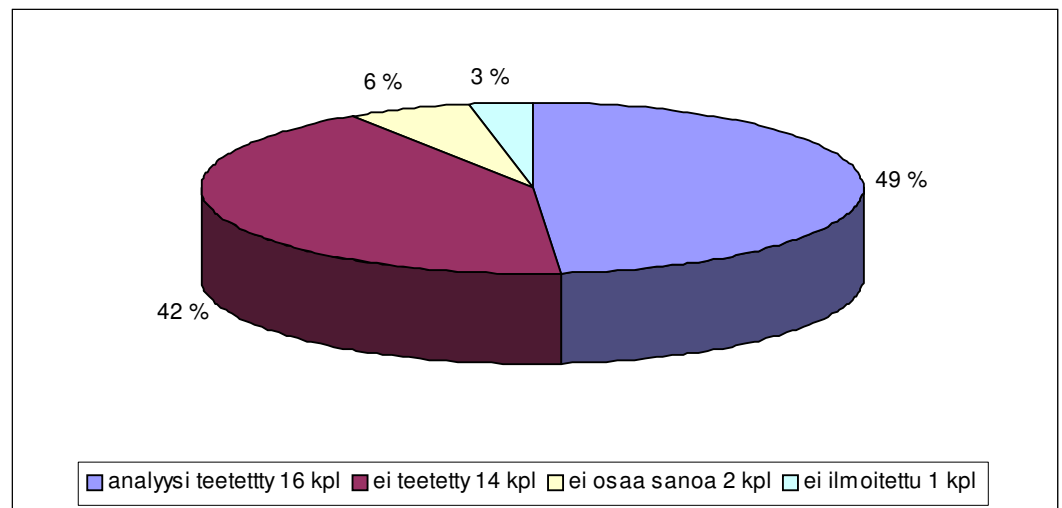

KUVA 8 12 kuukauden lantamäärät verrattuna lantalan tilavuuteen.

Pääsääntöisesti lantalat kattavat vuoden lantamäärän, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Tuloksia tarkastelemalla huomaa, että kuudella tallilla 23:sta lantaa syntyy vuodessa enemmän kuin lantalaan mahtuu. Nämä tulokset ovat vain suuntaa-antavia, koska voidaan todeta, että todennäköisesti suurimmalla osalla talleista hevoset laiduntavat kesällä ainakin vähän aikaa.

Kaikista lantaloista katettuja on 52 %. *Nitraattidirektiivi* (931/2000) suosittelee lantalan kattamista. Lisäksi *nitraattidirektiivin* (931/2000) mukaan lannasta on teetettävä typpianalyysi vähintään viiden vuoden välein. Kyselyn mukaan vain noin puolet (49 %) on teettänyt analyysin. (Kuva 9)

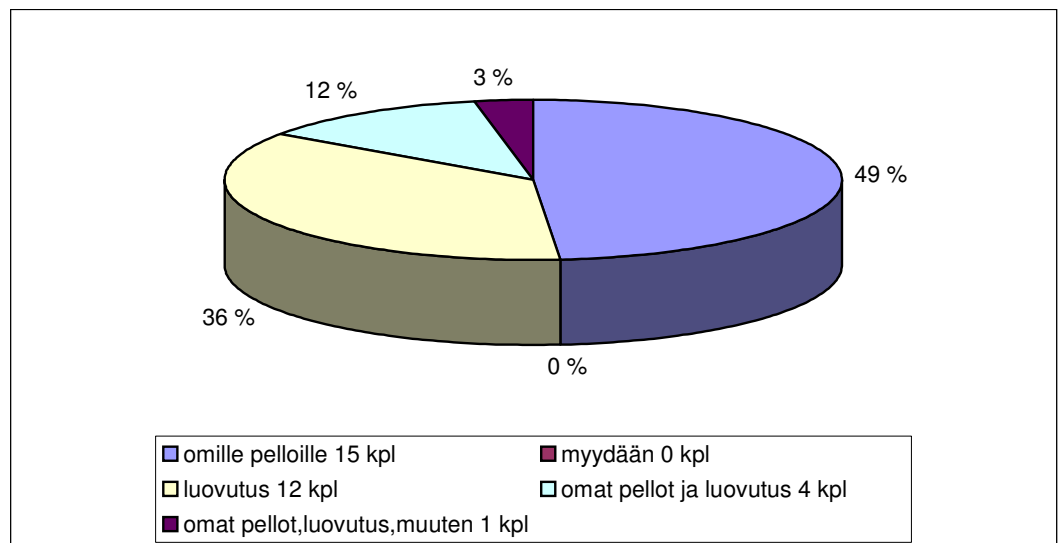

KUVA 9 Lannasta typpianalyysin teettäneet.

Analyysin teettäneistä 16 tilasta 14 harjoittaa maanviljelystä. Seitsemän maanviljelystilaa ei ole teettänyt analyysia. Pelkkää hevostaloutta harjoittavista yhdeksästä tilasta kahdella on analyysi, kuudella ei. Kaksi tilaa ilmoitti vastauksessaan 'en osaa sanoa'. Molemmat tilat ovat maanviljelystiloja. Yksi hevostila jätti vastaamatta kysymykseen. Johtopäätöksenä jo näistä voi nähdä, että maanviljelystilalla nitraattidirektiivi ja sen määräykset ovat tutumpia ja niitä noudatetaan. Pelkillä hevostaloustiloilla ei teetä analyysia läheskään niin usein ja tunnollisesti.

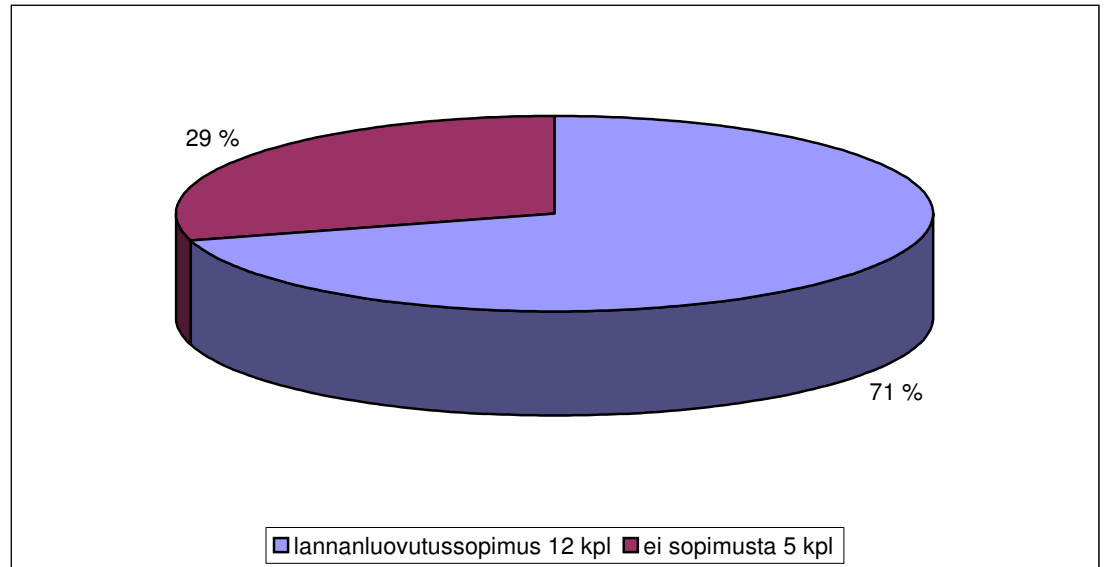
Kuivikkeista yleisimmät ovat turve ja olki. Turvetta käyttää ainoana tai jonkin muun kuivikkeen ohella 35 %, olkea ainoana tai jonkin muun ohella 33 %. Purua käyttää 30 % ja jotain muuta kuiviketta 2 %. Kuivikkeen valinnalla saattaa olla merkitystä lannan jatkokäsittelyä ajatellen.

Lannan jatkokäytöstä vastausvaihtoehtoina olivat seuraavat: *levitys omille pelloille, myynti, luovutus, muuten; miten*. 15 tilaa ilmoitti levittävänsä lannat omille pelloille, näistä yksi tosin ilmoitti naapurin pellot. 12 tilaa luovuttaa lantaa ulkopuolelle. Sekä omille pelloille että ulkopuolelle luovuttaa neljä tilaa. Yksi tila levittää omille pelloille, luovuttaa ja laittaa vielä omaan puutarhaansa. Kukaan ei ilmoittanut myyvänsä lantaa. (Kuva 10)

KUVA 10 Lannan jatkokäyttö tiloilla.

Luovutettaessa lantaa tilan ulkopuolelle, olisi luovuttajalla oltava voimassa oleva luovutussopimus vastaanottajan kanssa. Vastanneista 17 luovuttavasta tilasta 12:lla on lannanluovutussopimus, viidellä ei. (Kuva 11)

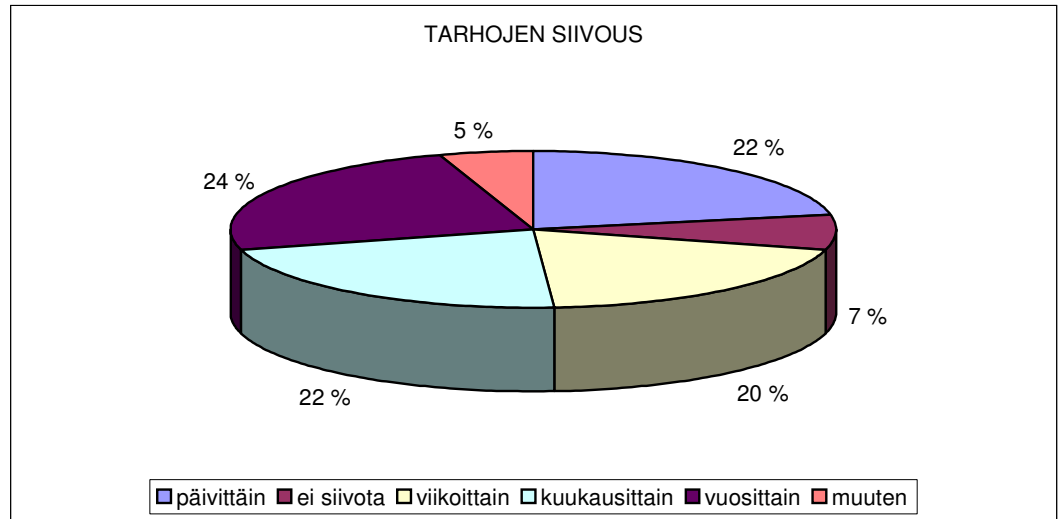
KUVA 11 Tilat, joilta vaaditaan lannanluovutussopimus.

Jos lannan varastoinnissa poiketaan *nitraattidirektiivin* säädöksistä, eli varaston koosta, on tilan tehtävä etukäteen vuosittainen *valvontailmoitus* kunnan ympäristöviranomaiselle (Pesonen ym. 2008, 44). Kyselyssä asia on esitetty lauseella ”jos lantala riittämätön syntyvälle lantamäärälle, onko asiasta tehty ilmoitus kunnan ympäristöviranomaiselle?”. Vastausvaihtoehdot ovat *kyllä/ei/en osaa sanoa*. Vastauksia tuli yhteensä yhdeksän. Näistä kyllä-vastauksia on kolme ja ei-vastauksia neljä. Kaksi vastaajaa ilmoitti ”ei ole riittämätön”. Lantalan kokolaskelmien mukaan kuitenkin seitsemän vastaajan täytyisi tehdä ilmoitus. Ja kaikkien kolmen kyllä vastanneen ei tarvitsisi tehdä ilmoitusta ollenkaan. Neljä vastaajaa oli oikeassa lantalansa koon suhteen. Erään vastaamatta jättäneen täytyisi tehdä ilmoitus 12 kuukauden lantamäärän takia, vaikka kahdeksan kuukauden juuri mahtuisi. Vastauksien hajanaisuuksista voi päätellä, ettei lantalan riittävyyden määritelmä ole hevosihmisille vielä selvä. *Nitraattidirektiivi* ja *valvontailmoitus* ovat käsitteinä edelleenkin hyvin tuntemattomia ja epäselviä. Kuitenkin vastauksiin vaikuttavat monet tekijät, jotka eivät välttämättä kyselyssä tulleet esille. Esimerkiksi pihattojen kuivikepohjia voi käyttää lantavarastoina niistä kertyvälle lannalle (Pesonen ym. 2008, 43). Tästä ei kysytty kyselyssä mitään.

8.3 Jaloittelutarhat

Vastanneista tiloista 13 sijaitsee vesistöjen lähellä. Läheisyys vaihtelee vastaajan ilmoituksen mukaan 20 metristä kahteen kilometriin. Kuusi vastaajaa (18 %) ilmoitti käsittelevänsä tarhojen valumavedet. Yksi (3 %) ei osannut sanoa ja 24 (73 %) vastasi ei. Kaksi (6 %) jätti vastaamatta kysymyksen.

Tarhoja siivotaan useimmiten vuosittain. Muutama ilmoitti ettei tarhoja siivota ollenkaan ja muutama vastasi kohdan *muuten*, kun vaihtoehdot olivat *ei siivota, päivittäin, viikoittain, kuukausittain, vuosittain, muuten*. Erään tilan metsätarha siivotaan muulla tavalla ja peltotarha kynnetään vuosittain. Toinen tila kertoi, että sulan maan aikaan tarhat siivotaan kerran viikossa, samoin talvella, jos jotain saadaan irti. Samalla tilalla tarhat ajetaan keväisin puhtaiksi ja syksyisin vaihdetaan pintamaa. (Kuva 12)

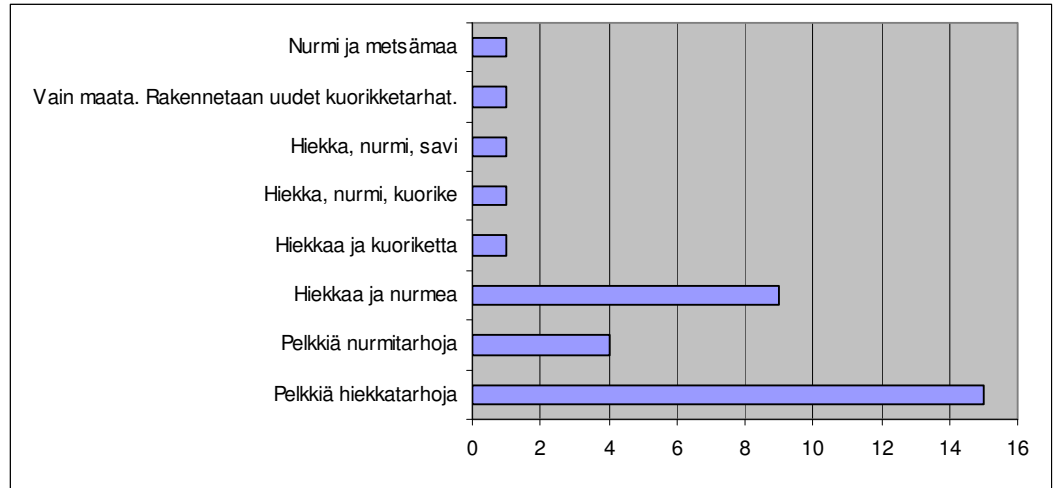

KUVA 12 Lantojen siivous hevosten jaloittelutarhoista.

Hevosien painosta ja tarhojen ahkerasta käytöstä johtuen tarhojen pintamaa tiivistyy ja kuluu, joka johtaa siihen, ettei vesi pääse poistumaan. Pintamaa olisi uusittava ainakin tiivistymisen tapahduttua (Pesonen ym. 2008, 49). Kyselyssä kysyttiin, *kuinka usein pintamaa vaihdetaan?* Vastaukset vaihtelevat vuosittaisesta viisivuotiseen pintamaan vaihtoon. Kysymys oli hyvin ymmärretty, useampi vastaaja ilmoitti pintamaan vaihdon tapahtuvan *tarpeen mukaan*. Yksi vastaaja ilmoitti suoraan, ettei maata vaihdeta, toinen kirjoitti vaihdon tapahtuvan *varojen salliessa*.

21 vastaajaa (62 %) ilmoitti tarhojensa olevan salaojitettut. 11 vastaajaa (32 %) ilmoitti salaojituksen puuttuvan, kaksi vastaajaa (6 %) ei osannut sanoa.

Tarhojen pohjamateriaaliksi vaihtoehtoina olivat *hiekkä, nurmi, kuorike, muu*. Kuvassa 13 näkyy vastauksien jakautuminen. Hiekkatarhoja on huomattavasti eniten eli 15 tilalla. Pelkkiä nurmitarhoja on neljällä tilalla, hiekkä- ja nurmitarhoja löytyy yhdeksältä tilalta. Kuoriketta käytetään hiekan lisäksi yhdellä tilalla. Muutamalla tilalla on erilaisia tarhoja, ei ole yhtä ainoaa vaihtoehtoa tarhojen suhteen.

KUVA 13 Tarhojen pohjamateriaalit tiloilla.

Tarhojen kokonaispinta-alat vaihtelevat 2000 neliömetristä 10 hehtaariin, eniten on puolen hehtaarin jaloittelutarhoja, 21 % vastaajista.

Naapurit ovat huomauttaneet tallitoiminnasta neljässä tapauksessa. Ensimmäinen tapaus oli positiivinen ja vastaaja kirjoitti näin: ”Hevoset tuovat eloa kylälle ja kuuluvat maalaiseloon. Koneita lainataan toisille ja saadaan näin myös juttuseuraa muuten hiljaisella kylällä.” Toinen vastaaja kirjoitti, etteivät naapurit ole huomauttaneet toiminnasta mitään, mutta istuttivat tontin rajalle metsää, koska heitä häiritsi uskontonsa puolesta hevosten hoito sunnuntaisin. Ainoa naapurien huomautus on tapahtunut kasvatusallilla Kuhmoisissa, jossa naapurit luulivat, että tarhojen valumavedet päästetään käsittelemättöminä vesistöön. Paikallinen ympäristösihteeri tarkisti ja selvitti asian naapureille. Tallilla siis käsitellään tarhojen valumavedet. Lannat siivotaan viikoittain ja hiekkatarhat on salaajitettuja. Viimeinen vastaus tähän kysymykseen koski myös positiivista palautetta hymiön kera.

8.4 Ympäristö

Tässä osiossa kysyttiin mahdollisista erityisympäristötukikohteista ja ympäristöluvasta. Vastaajista yhdeksällä (27 %) on erityisympäristötukisopimus. Yhdellä vastaajalla on sekä perinnebiotooppi- että luonnon monimuotoisuus- ja maisemanhoitosopimukset. Kolmella vastaajalla on valittuna perinnebiotoopit, kahdella luonnon monimuotoisuus ja maisemanhoito, kahdella suojavyöhyke ja yhdellä valuma-allas (valumavesien käsitteilymenetelmä). 22 vastaajalla (67 %) ei ole sopimusta. Kaksi (9 %) ei vastannut kysymykseen. Mahdollisia kohteita, eli laidunnuksessa olevia niittyjä, hakamaita tai metsälaitumia, jotka eivät vielä ole erityistukikohteita, on yhdeksällä vastaajalla (27 %). Halukkuutta hakea näille erityisympäristötukea löytyy kuitenkin vain yhdeltä. Viisi ei osannut sanoa halukkuudestaan.

ta hakea tukea. Tämä kertoo tukien hankaluudesta, ohjeistusta ei löydy tarpeeksi, jotta ruljanssiin jaksettaisiin lähteä. Todennäköisesti monilta löytyy pieni pala mahdollisesti tukikelpoista maata, mutta tarpeeksi suuria aloja ei löydy. Lisäksi ”tavalliset tallaajat” eivät saa opastusta ja apua tukien hakuun, elleivät sitä osaa itse pyytää. Hakuoppaat ynnä muut aiheen materiaalit lähetetään vain rekisteröidyille maanviljelijöille.

Kaksi tilaa vastanneista sijaitsee pohjavesialueella. Toinen 1-luokan pohjavesialueella, toinen ei vastauksessaan mainitse, 1- vai 2-luokan. Kolme vastaajaa ei osannut sanoa, sijaitseeko talli tai tarhat pohjavesialueella. Neljä vastaajaa on hakenut toiminnalleen ympäristöluvan. Yksi sijainnistaan pohjavesialueella, muut eivät ilmoittaneet luvan tarpeen syytä. Kaksi ei osannut sanoa, onko toiminnalla ympäristölupa ja yksi ei vastannut kysymykseen.

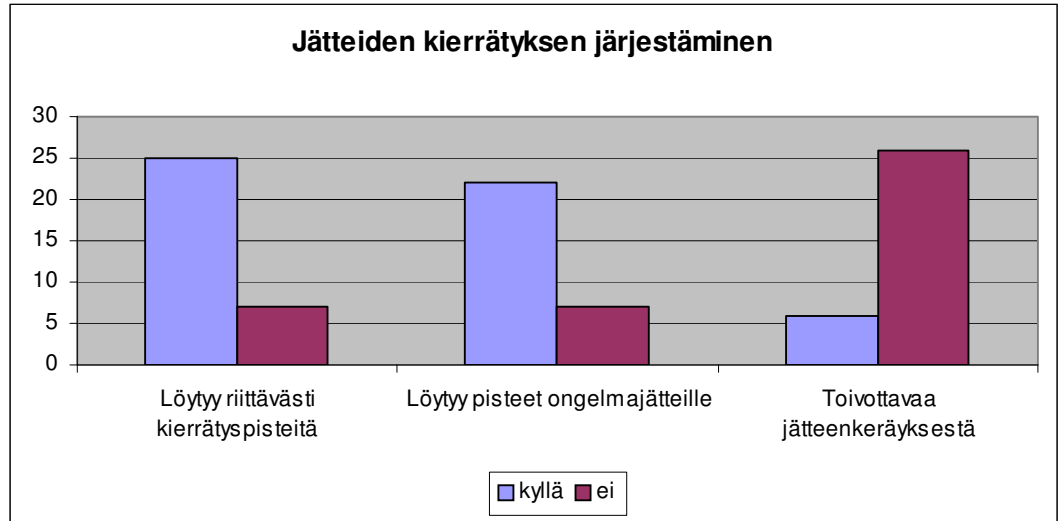
8.5 Vedet

Talousvesien käsittelyä ohjaava asetus säättää myös hevostalleista johtuvien jätevesien puhdistusta. Vuoteen 2014 mennessä jokaisella taloudella pitää olla asetuksen mukaiset jätevedenpuhdistusjärjestelmät (talousjätevesiasetus 542/2003 12 §). Ensimmäinen kysymys koski tietoisuutta tästä asetuksesta, 30 vastaajaa (91 %) vastasi kyllä, olevansa tietoisia voimaantulleesta asetuksesta ja sen siirtymäajasta, kaksi (6 %) vastasi ei, yksi jätti vastaamatta. Seuraavaksi kysyttiin, onko jätevesijärjestelmä jo uusittu tai aiotaanko se uusien säädöksen mukaiseksi. 23 vastaajaa (70 %) on uusinnut tai aikoo uusia järjestelmän, kolme (9 %) ei ole eikä aio uusia, kaksi (6 %) ei osannut sanoa ja viisi (15 %) ei vastannut kysymykseen.

Eniten tällä hetkellä vastaajilta löytyy saostuskaivoja jätevesille. Umpisäiliöitä on kahdeksalla vastaajalla. Tiloilta löytyy myös maahanimeyttämöjä, maasuodattimia, panospuhdistamoja ja muutama vastaaja kuuluu kunnan viemäriverkostoon. Muutamalla vastaajalla oli useampi vaihtoehto, joka johtuu todennäköisesti siitä, että vastaukseen on eritelty asuintalon sekä tallin jätevesijärjestelmät.

8.6 Kaikki jätteet

Jäte-osiossa kysyttiin kaikkien jätteiden kierrätyksestä. Ensimmäinen kysymys on ”Löytyykö paikkakunnaltanne riittävästi jätteen kierrätyspisteitä (mm. pahville, paperille, metallille, lasille)?” Tämän lisäksi kysyttiin vielä ongelmajätteiden keräyspisteistä ja vapaan sanan osiossa mahdollisia toiveita jätteenkeräyksen järjestämisestä. Enemmistö vastaajista oli tyytyväisiä jätteenkeräykseen ja -kierrätykseen paikkakunnallaan, toivottavaakaan ei ollut. Kumpaankin kohtaan tuli seitsemän ei-vastausta. (Kuva 14)

KUVA 14 Jätekysymysten vastauksia.

8.7 Vapaa sana

Viimeiseen *vapaa sana*-osioon vastasi viisi tilallista. Eräs kasvatus- ja täysihoidotalli kirjoitti tallin täyttävän kaikki EU-säädökset, koska se on rakennettu vuoden 2000 jälkeen. Vastauksia tutkimalla loppupäätelmä kyseisestä tallista vahvistaa vastaajan sanan. Ainoa puute on typpianalyysin puuttuminen. Lantala on kuitenkin riittävän kokoinen ja lannanluovutus-sopimus on tehty naapurin kanssa, jonka pelloille lannat levitetään. Tarhojen valumavedet käsitellään ja lannat siivotaan tarhoista päivittäin. Tarhat on myös salaojitettu ja pintamaa vaihdetaan kolmen vuoden välein. Talli sijaitsee 1-luokan pohjavesialueella ja toiminnalle on haettu tästä syystä ympäristölupa. Talli on lisäksi tehnyt toiminnastaan ilmoituksen lääninhallitukseen. Tallin toiminta on siis typpianalyysia lukuun ottamatta esimerkillistä.

Toinen vapaan sanan vastaajista on SRL:n hyväksymä ratsastuskoulu. Vastaaja kertoi olevansa uusi yrittäjä tallilla. Hän toteaa asioiden olevan ”*todella retuperällä*”. Tarkoituksena on kehittää toimintaa myös ympäristöasioiden osalta vaaditulle tasolle. Talli on tehnyt vaadittavan ilmoituksen toiminnastaan lääninhallitukselle, mutta se onkin ainoa asia, joka tallilla on kunnossa. Lantala ei riitä edes kahdeksan kuukauden lantamäärälle eikä lannasta ole teetetty typpianalyysia. Lanta luovutetaan, mutta lannanluovutus-sopimuskin puuttuu. Talli sijaitsee 150 metrin päässä vesistöä, jaloittelutarhat tätäkin lähempänä, 20 metrin päässä. Silti tarhojen valumavesiä ei käsitellä, salaojitus puuttuu, lannat siivotaan vain vuosittain ja pintamaa vaihdetaan 10 vuoden välein. Uusi yrittäjä ei osannut sanoa, sijaitseeko talli tai tarhat pohjavesialueella ja onko yritykselle haettu ympäristölupa. Jätevesien puhdistus tällä hetkellä myös ongelma, koska ”*kukaan*

ei tiedä” mikä jätevesijärjestelmä tallilla on. Tallin suhteen on oltava kuitenkin toiveikas, sillä yrittäjä on vasta ottanut vanhan tallin hoitaakseen.

Toinen ratsastuskoulu vastasi vapaan sanan osioon EU-säädösten tiukentumisen myötä eteen tulevasta talliremontista. Vanha talli, jossa tällä hetkellä on 11 karsinaa, joudutaan uusimaan, koska käytävän leveys ei täytä EU-mittoja. Talli remontoidaan muuhun käyttöön ja hevosille rakennetaan uusi tallirakennus. Nämä muutokset tullaan aloittamaan parin seuraavan vuoden sisään, jolloin yrittäjä aikoo olla yhteydessä ProAgriaan ja TE-keskukseen (nykyään ELY-keskus). Yrittäjä on tehnyt vaadittavan ilmoituksen lääninhallitukseen, lantala riittää syntyvälle lantamäärälle ja lannasta on teetetty typpianalyysi. Uusi lantala on rakennettu vuonna 2000, jolloin siihen tehtiin katevalmius. Lantaa levitetään omille pelloille ja luovutetaan, johon löytyy lannanluovutus sopimus. Tarhat on salaojitettu ja niistä siivotaan lannat päivittäin osasta ja kuukausittain osasta. Ympäristöluvasta ei vastaaja osannut sanoa.

Eräs pieni ponien kasvatus- ja kotitalli kirjoitti vapaan sanaan osioon poneista syntyvän lantaa paljon vähemmän kuin hevosista. Vastaaja toivoi, että esimerkiksi lantalalan koko suhteutettaisiin syntyvän lannan määrään. Tilalla on viisi ponia, joista yksi on alle 1-vuotias varsa. Vastaaja ilmoitti näistä poneista tulevan lantaa vähemmän kuin kahdesta hevosesta. Laskennallisesti ponien vuotuinen lantamäärä on 8 m³, kun hevosten on 12 m³. Ponivarsat tuottavat vielä tätäkin vähemmän lantaa, 4 m³ vuodessa. Tässä voi päätellä, ettei kyseisellä yrittäjällä ole tarpeeksi tietoa säädöksistä ja lannan laskennallisista määristä, joiden mukaan vaadittavat lantalat on rakennettava. Tallilla on kuitenkin riittävän kokoinen lantala ja typpianalyysikin on kunnossa. Jaloittelutarhat eivät olekaan niin hyvässä hoidossa, vastaajan mukaan tasamaalla sijaitsevien tarhojen valumavesiä ei tarvitse käsitellä. Lannatkin siivotaan vain vuosittain eikä salaojitukselta ollut tietoa. Tarhojen pintamaat tällä hetkellä ”pelkkää maata”, tarkoitus kuitenkin rakentaa kunnan tarhat kuorikepohjalla.

Viimeinen vapaan sanan kirjoittaja on ravi-, kasvatus- ja täysihoitotallia pyörittävä yrittäjä. Vastaaja kertoi keräävänsä lannat peräkärryyn päivittäisen karsinoitten puhdistuksen yhteydessä. Peräkärrystä lanta kipataan metsään tehtyyn ”altaaseen”, joka ympäröity maavalleilla. Altaan koko on noin 10m x 10m, reunakorkeus 1–1,5 m. Altaasta lannat ajetaan pelloille keväisin. Vastaaja kertoo olevansa jo suhteellisen iäkäs eikä aio pitää hevosia enää kovin montaa vuotta, ainakaan näissä määrin. Tallilla on tällä hetkellä kahdeksan hevosta ja yksi varsa. Tilan vastauksista poimittuna löytyi myös monta epäkohtaa. Toiminnasta ei ole tehty ilmoitusta lääninhallitukseen, vaikka hevosmäärä ja toiminta sitä edellyttääkin. Lannasta ei ole teetetty typpianalyysiä. Tallit eivät vastaajan mukaan sijaitse vesistön läheisyydessä, vaikka matkaa lähimpään vesistöön on vain 500 metriä. Tarhoja ei ole salaojitettu eikä valumavesiä käsitellä, lannat siivotaan vain tarvittaessa. Vastaaja ei myöskään ole tietoinen uudesta jätevesiasetuksista eikä aio uusia vanhoja saostuskaivoja. Vastaajan ikä on varteenotettava, mutta valitettavasti se ei vapauta tiettyjen säädösten noudattamisesta.

Näistä vapaista vastauksista esiin nousee tietoa siitä, että ainakin muutama yrittäjä on tietoinen hevosten pitoon vaikuttavista säädöksistä ja asetuksista. Ensimmäinen vastaaja ilmoitti kaiken olevan kunnossa, koska talli on rakennettu vuoden 2000 jälkeen, jolloin voimaan astuivat maa- ja metsätalousministeriön *hevosten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset* (14/EEO/1998). Sekä tällä tallilla että molemmilla ratsastuskouluilla on ymmärretty hevosista aiheutuvat ympäristökuormitukset ja joko hoidettu tai pyritään tulevaisuudessa hoitamaan asiat niin, ettei kuormituksia synnyisi. Valitettavasti mukaan mahtui myös talleja, joilla asiat eivät olekaan niin kunnossa kuin toisilla. Eikä asioista olla tietoisiaakaan. Tämän takia neuvontaa olisi hyvä lisätä ja kehitellä erilaisia selkeitä oppaita.

8.8 Yleisimpiä ongelmia

Suurimpia ongelmia Hämeenlinnan kaupungin ympäristöviranomaisen (henkilökohtainen tiedonanto 4.1.2010) mukaan hevostalleilla ovat lantalat ja lannan jatkokäsittely. Lisäksi tallien ja tarhojen sijoittelu liian pienille tonteille ja liian lähelle naapureita aiheuttavat ongelmia. Tämä näkyy varsinkin keskustojen liepeillä sijaitsevilla talleissa, joissa maa-alueet ovat pieniä ja jo maavuokratkin kovia. Pieniä alueita löytyy kuitenkin maaseudultakin, useimmiten pienten kotitallien yhteydestä.

Kyselyyn vastanneista suurimmalla osalla oli kiinteä lantala. Myös melkein kaikilla mahtui lantalaan vuoden lannat. Lantalan tilavuus on mahdollista laskea myös pienemmän lantamäärän mukaan. Pesosen ym. (2008) mukaan Etelä-Suomessa hevosten laidunaika on neljä kuukautta, eli lantalan tilantarve vastaa kahdeksan kuukauden lantamäärää. Tällaista laskelmaa tässä työssä ei kuitenkaan ole esitetty. Vastanneiden tilojen lantaloista suurin osa vastaa *nitraattidirektiivin* (931/2000) vaatimuksia. On otettava kuitenkin huomioon kyselyn suhteellisen alhainen vastausprosentti ja ne kaikki, jotka jättivät vastaamatta kyselyyn. Heidän lantaloistaan ei siis ole mitään tietoa. Lannan jatkokäsittelyssä löytyi jo näiden vastausten perusteella puutteita; typpianalyysi löytyi hieman vajaalta puolelta vastaajista. Monelta sitä ei löytynyt, kaksi ei osannut sanoa ja yksi jätti vastaamatta. Lannan jatkokäsittelyssä on ongelmia, kaikilla lannanluovuttajilla ei ole lannanluovutussopimusta, joka vaaditaan *nitraattidirektiivin* (931/2000) mukaisesti. Vastanneista talleista vain muutamalla oli hyvin pieni pinta-ala. Suurin osa vastaajista harjoittaa maanviljelystä, joten pinta-alat olivat siitä johtuen suuria. Tämä ongelma ei siis tullut esiin kyselyn tuloksissa.

Kasvipeitteettömät ulkoilualueet aiheuttavat myös ongelmia hevosten pidossa. Jos lantaa ei poisteta säännöllisesti eikä pintamaan kunnosta ja vaihdosta huolehdita, aiheutuu hevosten ulkoilusta vaara vesistöjen pilaantumiselle. Ympäristöluvalla tai valvonnan yhteydessä voidaan antaa määräyksiä ulkoalueiden kunnossapidosta. (Pesonen ym. 2008, 48.)

Muutama vastaaja ilmoitti tallin tai tarhojen sijaitsevan vesistöjen läheisyydessä. Kaikki näistä eivät kuitenkaan käsittele tarhojen valumavesiä

eivätkä siivoa lantoja tarhoista. Yli puolella vastaajista tarhat ovat hiekka-pohjaisia, vajaalla puolella hiekkaa ja nurmea ja vain muutama ilmoitti tarhojen olevan pelkkää nurmea. Salaojitettua tarhoista ovat suurin osa (64 %), mutta näistä ojittamattomista (39 %) viisi sijaitsee vesistön välittömässä läheisyydessä. Pintamaan vaihdosta tuli moninaisia vastauksia, osa vaihtaa säännöllisesti, osa tarpeen mukaan, muutama ilmoitti ettei vaihda maata koskaan ja yksi vastaaja ilmoitti ettei tarhoissa ole hiekkaa, joten sitä ei voi vaihtaa. Ympäristölupa löytyi vastanneista talleista neljältä eli 12 prosentilta.

Hämeen hevosjalostusliiton toiminnanjohtaja (henkilökohtainen tiedonanto 8.6.2010) nosti esille säilörehupaalien muovien hävitysongelman. Pienillä talleilla voi nousta ongelmaksi jo suuren paalin syöttäminen muutamalle tai parille hevoselle, mutta suurilla talleilla, joilla paaleja kuluu paljon, tulee myös paljon vaikeasti hävitettävää muovijätettä. Osa rehupaalien muoveista toimitetaan kaatopaikalle, joko itsenäisesti tai jätteenkeräyspisteen kautta, jos sellainen löytyy. Paikkakuntien jätteenkeräyspisteet joutuvat koetukselle, jolloin niiden olisi syytä toimia hyvin. Paikalliset 4H-yhdistykset järjestävät myös kausiluonteisesti muovien keräyksiä. Muovit tulisi säilyttää kuivina ja puhtaina, jotta ne kelpaavat keräykseen. Keräyksestä ilmoitetaan erikseen paikallisesti, joten viljelijältä tai hevostilalliselta vaaditaan aktiivisuutta keräysten aikataulujen seuraamiseen. (Kari 2008, 86–93.)

Useat tallit myös ilmeisesti polttavat säilöpaalien muoveja, mikä ei ole suotavaa. Muovin hävittäminen polttamalla vaatii jätteenpolttoluvan, joten se ei ole sallittua kotitalouksien lämpölaitoksissa. Erilaiset jätteenpolttolaitokset vastaanottavat erilaisia muoveja energiajätteeksi, mutta veloittavat niistä maksun energiajätteenä. (Kari 2008, 86–93.)

Kyselyssä ei varsinaisesti suoraan kysytty säilörehupaaleista eikä niiden muovien hävityksestä. *Kaikki jätteet*-osiossa kysyttiin paikkakunnan jätteenkeräyspisteitä ja niiden toimivuutta. 76 % oli sitä mieltä, että jätteenkeräyspisteitä on riittävästi ja 82 % oli sitä mieltä, että paikkakunnan jätteen kierrätys toimii hyvin tai kohtalaisesti.

Hevostalleille ongelmia aiheuttavat kiristyvät säädökset, joiden mukana on vaikea pysyä. Erilaiset tallit tarvitsevat erilaisia lupia ja ilmoituksia toimintaansa, esimerkkinä voidaan mainita ilmoitus lääninhallitukseen, jos tallissa enemmän kuin kuusi hevosta tai toiminta muuten yritysmäistä (Eläinsuojelulaki 24 § ja -asetus 26 §).

Tämän ilmoituksen lääninhallitukseen oli tehnyt 45 % vastaajista, kun se vaadittaisiin 70 prosentilta ilmoitetulla hevosmäärällä. Tähän vaikutti hevosten lukumäärä sekä tallin toimintasuunta ja oliko ilmoitettu tallin toiminnan olevan harrastusta tai yritystoimintaa.

Hevosten ulkoilutarhan vähimmäiskoon tulee olla 20–25 m x 50–75 m eli 1000–2000 m² (Saartoala ym. 2008). Kyselyistä selvisi, että hyvin erilaisia ratkaisuja ulkoilun ja tarhojen koon suhteen löytyy Hämeen alueelta; suu-

rimmaksi ulkoilualueeksi ilmoitettiin 10 hehtaaria, määrittelemättä onko kyse laidunmaista vai jaloittelutarhoista. Kyseisellä tilalla on 25 hevosta, jotka ulkoilevat 8–10 tuntia päivässä. Pienimmät ulkoilualueet ovat 0,2 hehtaaria. Hevosia näiltä tiloilta löytyy kolmesta yhdeksään, ulkoiluajan ollessa keskimäärin 10 tuntia. Hevosilla Hämeessä on siis pääsääntöisesti tilaa ja aikaa ulkoiluun tarhoissa vaikka löytyy myös talleja, joissa yhdessä pienessä tarhassa saattaa olla kaksi tai useampia hevosia. Keskimääräinen tarha-ala per hevonen on Hämeessä 1200 m². Tämähän on liian pieni ala yhdelle hevoselle, mutta haastetta alan laskemiseen tuo se, etteivät kaikki vastanneet ole eritelleet kyselykaavakkeessa, onko kyse jaloittelutarhasta vai laidunmaasta. Tulos jouduttiin laskemaan siis hieman soveltaen.

Yleinen ongelma edelleen on neuvonnan puute. Harva tallinpitäjä osaa oma-aloitteisesti etsiä kaiken tarpeellisen tiedon, joka on otettava huomioon tallin pidossa. Apua on vaikea saada, jos ei tiedä mistä sitä etsiä. Jotkut neuvontajärjestöt mielletään kalliiksi ja virkamiehiä pelätään. Jonkinlainen tieto on siitä, että asiat pitäisi jollain tiettyä tapaa hoitaa, mutta kun tarkkaan ei tiedetä, yritetään virkamiehistä ja neuvontajärjestöistä pysyä mahdollisimman kaukana. Yleisen asenteen olisi siis muututtava, sekä tallinpitäjien että virkamiesten ja neuvontajärjestöjen keskuudessa. Maanviljelijöillä on selkeästi enemmän tietoa, koska heidän on pakko tutustua EU-tukien myötä erilaisiin lomakkeisiin ja virkailijoihin. EU-tuet kun tuovat suuren osan maanviljelijän toimeentulosta.

Kyselyjen vastauksista voi päätellä, että hevoset hoidetaan hyvin, ymmärretään talliturvallisuus ja muun muassa ulkoilun merkitys hevoselle. Mutta lupa-asioissa ja ympäristön huomioon ottamisessa ei olla läheskään vaatimusten tasolla. Vastauksista näkee heti, että monilta puuttuu monet luvat ja ilmoitusta vaativat asiat. Maanviljelijät ovat selvästi paremmin tietoisia kaikista säädöksistä kuin ns. ”tavalliset” hevosenpitäjät. Neuvontaa olisi ehdottomasti lisättävä, koulutuksen, henkilökohtaisen ja kirjallisen ohjauksen puitteissa.

8.9 Yhteenveto

Vastaamisprosentti jäi kyselyssä suhteellisen pieneksi. Kyselyt lähetettäessä vastausajaksi annettiin hieman yli kaksi viikkoa, jonka jälkeen yli puolelle vastaanottajista lähetettiin myös muistutustekstiviesti. Vielä mielenkiintoisemmaksi saadut vastaukset olisivat tulleet, jos suuret tallit olisivat vastanneet kyselyyn. Suurilla talleilla on todennäköisesti enemmän ympäristölupia ja mahdollisia muita viranomaisten vaatimia lupia. Jos kyselyt olisivat lähteneet vain suurille talleille, olisi vastausprosentti todennäköisesti saattanut jäädä tätäkin pienemmäksi. Oli siis hyvä saada myös pienempiä talleja mukaan koska samat säädökset niitäkin koskevat.

Kyselyalueeksi rajattiin ProAgria Hämeen toiminta-alue, joka käsittää Lounais-, Kanta- ja Päijät-Hämeen. Talleja tällä alueella on monia satoja, joten kohderyhmäksi oli helppo rajata ne tallit, joiden yhteystiedot ProAg-

rialla ja Hämeenlinnan kaupungilla on olemassa. Erikokoisia tiloja on paljon, mitään tiettyä kaavaa ei hehtaareiden perusteella tallien osalta löydä. Maanviljelys joillain tiloilla tietenkin lisää heti tilan pinta-alan kokoa, mutta myös pieniä maanviljelystiloja löytyy. Maanviljelys on muutenkin tärkeä tekijä, tukipolitiikan myötä myös hevostiloja koskevat säädökset ovat maanviljelijöille tutumpia. Lantala on polttava aihe, ja suurin osa kyselystä koskikin lantalaa. Vaikea aihe saattoi myös osaltaan vähentävää vastausten määrää. Lannan käytöstä ja säilytyksestä kun kiistellään kovin. Valtakunnallisten ja EU:n lakien ja asetusten lisäksi jokaisella kunnalla voi olla kuntakohtaisia säädöksiä koskien lantaa ja sen säilytystä, mutta näitä tietoja ”tavallisen talliajan” on vaikea osata etsiä. Hevostallien valvontaa pitäisi lisätä, jotta kaikki tilalliset hoitaisivat asiansa mallikkaasti. Tällä hetkellä asiat saattavat olla retuperällä osaltaan myös sen vuoksi, kun tiedetään, ettei valvontoja suoriteta kovinkaan usein tai paljon.

Kyselykaavakkeen virheistä esiin nousi eräs tärkeä seikka; kaavakkeessa olisi voinut kysyä tallin nimeä. Muutaman kohdalla oli vaikea yhdistää vastaajan nimi talliin vastauksia selaillessa. Lisäksi olisi voinut kysyä puhelinnumeroa myös kyselykaavakkeessa. Arvontalipussa sitä kysyttiin, mutta kaikki eivät palauttaneet lippua. Vapaata sanaa olisi myös ollut mukava lukea enemmän, mutta ymmärrettävästi siihen osaan oltiin aika laiskoja vastaamaan, kun kaikki tärkeimmät asiat tulivat jo esille monivalintakysymyksissä. Pienestä vastausprosentista huolimatta kysely onnistui melko hyvin. Kysymykset olivat hyvin ymmärrettyjä ja vastauksista pystyi tulkitsemaan paljon.

Neuvonnan tarve Hämeen alueella on kuitenkin suuri. Vaikka osalla talleista säädökset olivatkin tuttuja, tapahtuu vielä jonkin verran laiminlyöntejä, sekä ympäristöasioiden hoidossa että hevosten hyvinvoinnista huolehtimisessa. Hevostalouden saralla tulee tapahtumaan suuria muutoksia lähivuosina ja tilalliset tarvitsisivatkin nyt paljon ulkopuolisten tukea, jotta asiat saataisiin kuntoon määrääjän puitteissa. Hevosihmiset saattavat olla hieman arkoja avun pyytämisen suhteen, joten neuvontajärjestöjen täytyisikin mainostaa itseään ja tarjota apuaan, samoin kuntien. Liika syyttely ja pelkkä ongelmien toteaminen ei auta ketään. Vastanneista 15 (45 %) ilmoitti haluavansa ProAgria Hämeeltä neuvontapalveluja, joko henkilökohtaisesti tai koulutuksen muodossa.

LÄHTEET

- Eläinsuojeluasetus nro 396/1996. 7.6.1996
- Eläinsuojelulaki nro 247/1996. 4.4.1996. Viitattu 12.8.2010
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus muiden kuin ihmisravinnoksi tarkoitettujen eläimistä saatavien sivutuotteiden terveyssäännöistä 3.10.2002. EY 1774/2002. ”Sivutuoteasetus” Viitattu 11.8.2010
- Hevostietokeskus 2005a. Etusivu. www.hevostietokeskus.fi
- Hevostietokeskus 2005b. Hevosien hautaaminen. Viitattu 5.8.2010 www.hevostietokeskus.fi
- Hiitiö, M. Henkilökohtainen tiedonanto 4.1.2010. Viitattu 5.1.2010.
- Hippolis, hevosalan osaamiskeskus-yhdistys n.d. www.hippolis.fi Viitattu 5.8.2010
- Linatti H., Okkonen N. & Jansson H. 2005. Hevosalan tietopaketit koulutuspäivien luentomateriaali 2004–2005. Hevostilan ympäristön hallinta. Hyvinkää, Laurea-ammattikorkeakoulu.
- Jansson H. & Särkijärvi S. 2007. Talliympäristöopas. MTT/Hevostutkimus. Julkaistu yhteistyössä Vapo Oy:n kanssa.
- Järjestyslaki nro 612/2003. 27.6.2003. Viitattu 12.8.2010
- Jätelaki nro 1072/1993. 3.12.1993
- Kari M. 2008. Jätehuolto. Teoksessa Tolonen K. & Harmoinen T. (toim.) Maatilayrityksen ympäristöopas. Porvoo: WS Bookwell Oy, 86–93.
- Koulutusyhtiö Viestintävarma Oy 2010. Koulutusaiheet: Asiakaspalvelu. Viitattu 17.8.2010 <http://www.viestintavarma.com/asiakaspalvelu.php>
- Laki eräistä naapuruussuhteista nro 26/1920. 12.2.1920. Viitattu 16.8.2010
- Maaseutuvirasto 2010a. Ympäristötuen erityiset. Viitattu 16.6.2010. <http://www.mavi.fi/fi/index/viljelijatuuet/maataloudenymparistotuki/erityiset.html>
- Maaseutuvirasto 2010b. Maatalouden ympäristötuki. Viitattu 16.6.2010. <http://www.mavi.fi/fi/index/viljelijatuuet/maataloudenymparistotuki.html>
- Maaseutuvirasto 2010c. Maatalouden ympäristötuen sitoumusehdot 2010. Viitattu 16.6.2010. http://www.mavi.fi/attachments/mavi/ymparistotuki/5oTAzU4R1/Ymparistotuen_sitoumusehdot_2010.pdf

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM). 1998. Hevosten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset. MMM:n päätös nro 14/EEO/1998

Maankäyttö- ja rakennuslaki nro 132. 5.2.1999. Viitattu 12.8.2010

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM). 2005. Maa- ja metsätalousministeriön asetus tuotantoeläinten lääkityksestä pidettävästä kirjanpidosta annetun maa- ja metsätalousministeriön asetuksen muuttamisesta. MMM:n päätös nro 4/EEO/2005

Maa- ja metsätalousministeriön rakentamismääräykset ja -ohjeet: Kotieläinrakennusten ympäristönhuolto 10.6.1999. MMM-RMO-C 4

Maa- ja metsätalousministeriö, kasvintuotannon tarkastuskeskus. Soveltamisopas III: Lannan käsittely ja käyttö maatiloilla. 12.1.2005

Mäkinen N. Henkilökohtainen tiedonanto 8.6.2010. Viitattu 8.6.2010.

Nukkala T. & Jansson H. 18.10.2004. Hevostallit ja naapurit voivat elää sulassa sovussa. Koetoiminta ja käytäntö.

Nurmijärven kunta 2009, Hevostallin ympäristöopas. KEHU, Keskisen Uudenmaan kehittämissyhistys Ry

Pesonen I, Virtanen H. & Jansson H. 2008. Hyvinvoiva, turvallinen ja ympäristöystävällinen talli – opas vastuulliseen tallitoimintaan. Jokioinen: Agropolis Oy.

ProAgria keskusten liitto. 2010. Etusivu/Yhtymä. Viitattu 16.8.2010. <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/ProAgria/Yhtyma>

Pussinen S., Korhonen J., Pölönen I. & Varkia R. 2007. Kasvava hevosala – hevosalan kehitysnäkymiä Suomessa. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B-19. 2007. Helsinki: Edita Prima Oy. <http://markkinointi.laurea.fi/julkaisut/b/b19.pdf>

Saartoala, M., Kuvaja, V. & Jutila, H. 2008. Hevostallikartoitus ja valvonta-iskun Hämeenlinnan seudullisen ympäristötoimen alueella. Hevostalliohje. Hämeenlinnan seudullisen ympäristötoimen monisteita 17.

Seppälä, V., Jansson, H., Närvänen, A., Rantala, P., Nyholm, R., Tuhkanen, H-R., Uusitalo, R., Yli-Halla, M., Heinonen, E., Ahti, E., Pirkkamaa, J. & Silanterä, A. 2002. Keinoja maaseudun vesiensuojeluun. Loppuraportti 1999-2002. MTT Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. 2002.

Suomen Hippos ry 2009. Hevosalan tunnusluvut 2009 - Raviurheilu ja hevoskasvatus lukuina.

http://www.hippos.fi/hippos/suomen_hippos/dokumentit/Kalvosarja_2009.pdf

Suomen ratsastajainliitto ry SRL n.d. Ratsastuskoulut ja tallit. Tallihakuri.
www.ratsastus.fi

Valtioneuvoston asetus maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta nro 931/2000. 9.11.2000. ”Nitraattidirektiivi”

Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla nro 542/2003. 11.6.2003. ”Talousjätevesiasetus” Viitattu 20.7.2010

Viheriäranta K. Henkilökohtainen tiedonanto 15.6.2010. Viitattu 16.6.2010.

Ympäristöministeriö 1999. Jokamiehen oikeudet. Helsinki: Oy Edita Ab.

Ympäristönsuojelulaki nro 86/2000. 4.2.2000.

.

.

HEVOSTALLIN PERUSTAMISESSA HUOMIOITAVAT TEKIJÄT JA TOIMINNOT:

- rakennuslupa tai toimenpidelupa tai käyttötarkoituksen muutos kunnan rakennustarkastajalta
- tallin suunnitteluvaiheessa oltava yhteydessä kunnan rakennus- ja ympäristöviranomaiseen (terveystarkastaja)
- rakennettaessa tai otettaessa käyttöön hevostalli tai -tarha asemakaava-alueelle, on siitä tehtävä riittävän ajoissa ennen käyttöönottoa kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä, jos toiminnalle täytyy hakea ympäristölupa.
- vähintään 60 hevosen tai ponin talli tarvitsee ympäristöluvan, tai pienempikin talli, jos se sijaitsee pohjavesialueella tai tärkeällä vedenottoalueella tai toiminnasta voi aiheutua kohtuutonta haittaa naapureille (hakuohjeita ja lomakkeita: www.ymparisto.fi -> lupa-asiat -> ympäristölupa)
- Eläinsuojelulain (247/1996) ja -asetuksen (396/1996) mukaan ammattimaisesta tai muutoin laajamittaisesta hevosten pidosta on tehtävä kirjallinen ilmoitus lääninhallitukseen (ammattimaista toimintaa on mm.: ”hevosten myynti, välittäminen, kasvattaminen tai vuokraaminen, ottaminen säilytettäväksi, hoidettavaksi, valmennettavaksi tai koulutettavaksi, opetuksen antaminen hevosten käytössä tai käsittelyssä tai muu hevosten pito, jos täysikasvuisia hevosia on vähintään kuusi”. Lähde: Nurmijärven kunta, Tietoa ympäristönsuojelusta hevostalleilla).
- Maa- ja metsätalousministeriön Hevosten pidolle asetettavat eläinsuojeluvaatimukset 14/EEO/1998
- luovutettaessa lantaa ulkopuoliselle, on luovuttajan ja vastaanottajan tehtävä lannasta luovutussopimus (esimerkki osoitteesta <http://www.maaseutuneuvojat.fi/kuvaus.asp?kuvausid=2333&id=6454&iid=6454>)
- jos poiketaan nitraattiasetuksen vaatimista lannan varastointitiloista, on tehtävä valvontailmoitus kunnan ympäristöviranomaiselle (valvontailmoitus löytyy osoitteesta www.ymparisto.fi)
- lannasta on teetettävä typpianalyysi nitraattiasetuksen vaatimuksen mukaisesti

HEVOSALAN JÄRJESTÖJÄ JA YHDISTYKSIÄ:

- Hippolis, Hevosalan osaamiskeskus, www.hippolis.fi
- Suomen Hevostietokeskus ry, www.hevostietokeskus.fi
- Hevosjalostusliitot, www.hevosjalostusliitot.fi
- Yrityksen ytimenä hevonen, www.hevosyrittaja.fi
- Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry, www.mtk.fi
- Suomen Hevosnomistajien Keskusliitto ry, www.shkl.net
- Suomen Hippos ry, www.hippos.fi
- Suomen Ratsastajainliitto ry, www.ratsastus.fi
- Suomen Ravivalmentajat ry, www.ravivalmentajat.fi
- Ratsujalostusliitto ry, www.ratsujalostusliitto.fi
- Suomen Työhevosseura ry, www.suomentyohevosseura.net
- Eri roduilla omia yhdistyksiä
- Suomen Vaellustallien Liitto, www.vaellustallit.fi
- ProAgria, www.proagria.fi

SAATEKIRJE KYSELYYN

Elina Sorvali, opiskelija
Hämeen ammattikorkeakoulu, Mustiala
Metsätie 6
13720 Parola
puh. 044-562 9763
elina.sorvali@student.hamk.fi

Hei!

Opiskelen Hämeen ammattikorkeakoulussa maaseutuelinkeinojen koulutusohjelmassa agrologiksi (AMK) ja teen opinnäytetyötäni aiheesta 'Hevostallien ympäristöasiat Hämeessä'. Työn toimeksiantaja on ProAgria Häme. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa Hämeen alueen hevostallien ympäristöasioita ja ympäristötietämystä.

Tässä kyselyssä kerätään tietoa hevosista aiheutuvista ympäristökuormituksista ja niiden hoidosta, ja pyydän ystävällisesti Teitä vastaamaan kyselyyn. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Kyselyn tuloksista kokoon yhteenvedon, jonka analysoin opinnäytetyöhöni.

Vastausaikaa kyselylle on **maanantaihin 22. helmikuuta 2010** saakka, jolloin viimeistään pyydän Teitä lähettämään vastauspaperit takaisin. Kyselyn mukana vastauskuori, jossa postimaksu maksettu. Kaikkien kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan ProAgrian tuotepalkintoja! Olkaa hyvä ja täyttäkää vastauskuponki ja liittäkää se vastauskuoreen, mikäli haluatte osallistua arvontaan.

Lisätietoja allekirjoittaneelta tai ProAgria Hämeestä.

Kiitos!

Ystävällisin terveisin,
Elina Sorvali

Lisätietoja:
Paula Salomäki
paula.salomaki@proagria.fi
puh. 040-715 2975

Pauliina Okkonen
pauliina.okkonen@proagria.fi
puh. 040-595 8321

Tämän sivun kääntöpuolella hyödyllisiä hevostallien ympäristöasioihin liittyviä linkkejä ym.

Lisätietoja hevostallien ympäristönhuoltoon liittyvistä asioista löydettävissä seuraavasti:

- oman kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselta – kuntakohtaisia ympäristömääräyksiä
- oman kunnan rakennustarkastajalta - rakennusmääräyksiä
- <http://www.finlex.fi> (lait, asetukset)
  - 931/2000 – Valtioneuvoston asetus maataloudesta peräisin olevien nitraattien vesiin pääsyn rajoittamisesta (ns. nitraattidirektiivi)
  - 86/2000 – Ympäristönsuojelulaki
  - 169/2000 – Ympäristönsuojeluasetus
  - 264/1961 – Vesilaki
  - 542/2003 – Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla
  - 132/1999 – Maankäyttö- ja rakennuslaki
  - 1072/1993 – Jätelaki
  - 1390/1993 – Jäteasetus
- <http://www.vapo.fi/filebank/3321-talliopas.pdf>
- <http://www.ymparisto.fi>
- Ympäristöministeriön moniste 121/2003 – Hevostallien ympäristönsuojeluohje
- <http://www.mavi.fi>
  - viljelijätuet

KYSELY

Vastaa kysymyksiin tai rastita sopiva vaihtoehto

1. Taustatiedot:

- 1.1. Kunta, jossa talli sijaitsee: _____
- 1.2. Vastaajan nimi: _____
- 1.3. Vastaajan osoite: _____
- 1.4. Tilan osoite (jos eri kuin vastaajan): _____
- 1.5. Vastaajan sähköpostiosoite: _____
- 1.6. Tilan pinta-ala: _____ ha
- josta
    - a) peltoa _____ ha
    - b) metsää _____ ha
    - c) laidunmaata _____ ha
    - d) jaloittelutarhoja _____ ha
- 1.7. Harjoitetaanko tilalla maanviljelyä
- ☐ kyllä
  - ☐ ei
- 1.8. Minkälainen talli kyseessä
- ☐ ravitalli
  - ☐ ratsastuskoulu
  - ☐ kotitalli
  - ☐ kasvatustalli
  - ☐ täysihoidotalli
  - ☐ muu, mikä _____
- 1.9. Onko tallitoiminta
- ☐ harrastusta
  - ☐ yritystoimintaa
- 1.10. Hevosten lkm: _____ kpl
- joista alle 1-vuotiaita _____ kpl
- 1.11. Ponien lkm: _____ kpl
- joista alle 1-vuotiaita _____ kpl
- 1.12. Tallipaikkojen lkm: _____ kpl
- 1.13. Jos tallilla enemmän kuin kuusi hevosta, onko tehty ilmoitus lääninhallitukseen
- ☐ kyllä
  - ☐ ei
- 1.14. Onko tilalla hevosten lisäksi muita tuotanto- tai kotieläimiä
- ☐ ei
  - ☐ kyllä,
    - ☐ nautoja _____ kpl
    - ☐ lampaista _____ kpl
    - ☐ vuohia _____ kpl
    - ☐ sikoja _____ kpl
    - ☐ muita, mitä _____ kpl
- 1.15. Tallin rakennusvuosi: _____

Vapaa sana (esim. maatalan toiminnasta)

Vastaa kysymyksiin ja rastita sopivin vaihtoehto:

2. Lantala:

Asetus vesien suojelemiseksi maataloudesta peräisin olevien nitraattien aiheuttamalta pilaantumiselta (ns. nitraattidirektiivi) on annettu ympäristönsuojelulain 11 § nojalla. Asetus koskee kaikkia eläinsuojia ja kaikkea pelto- ja puutarhaviiljelyä. Asetus sisältää määräyksiä ja suosituksia lannan varastoinnista ja levityksestä.

2.1. Lantalan rakennusvuosi: _____

2.2. Tyyppi

- ☐ kiinteä, jossa
  - pohjan pinta-ala _____ m²
  - reunakorkeus _____ m
  - ajoluiska _____ m
  - lantalan tilavuus _____ m³
- ☐ siirtolava _____ m³
  - kuinka usein tyhjennys _____
- ☐ ei mitään
- ☐ muu, mikä _____

2.3. Onko katettu

- ☐ kyllä
- ☐ ei

2.4. Onko lannasta teetetty typpianalyysi viimeisen viiden vuoden aikana

- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa

2.5. Laitetaanko lantalaan hevosten lisäksi muiden eläinten lantaa

- ☐ ei
- ☐ kyllä, yhteislantala nautojen kanssa
- ☐ kyllä, muu _____

2.6. Mitä kuivikkeita karsinoissa käytetään

- ☐ purua
- ☐ turvetta
- ☐ olkea
- ☐ muuta, mitä _____

2.7. Miten lanta käytetään

- ☐ levitetään omille pelloille
- ☐ myydään
- ☐ luovutetaan

- ☐ muuten, miten _____
- 2.8. Jos luovutetaan, onko tehty kirjallinen lannanluovutussopimus
- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa
- 2.9. Jos lantala riittämätön syntyvälle lantamäärälle, onko asiasta tehty ilmoitus kunnan ympäristöviranomaisille
- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa

Vastaa kysymyksiin ja rastita sopiva vaihtoehto:

3. Jaloittelutarhat:

- 3.1. Sijaitseeko talli/tarhat lähellä vesistöä
- ☐ kyllä
- ☐ etäisyys (arvio) _____ m
- ☐ ei
- 3.2. Käsitelläänkö tarhojen valumavedet
- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa
- 3.3. Siivotaanko tarhoista lannat
- ☐ päivittäin
- ☐ ei siivota
- ☐ viikoittain
- ☐ kuukausittain
- ☐ vuosittain
- ☐ muuten, miten _____
- 3.4. Kuinka usein tarhoista vaihdetaan pintamaa/hiekka _____
- 3.5. Onko tarhoja salaojitettu
- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa
- 3.6. Mitä materiaalia on tarhojen pohja:
- ☐ hiekkaa
- ☐ nurmea
- ☐ kuoriketta
- ☐ muuta, mitä _____
- 3.7. Tarhojen kokonaispinta-ala _____ m² / ha (ympyröi sopiva vaihtoehto)
- 3.8. Hevosten ulkoilu-aika tarhassa päivittäin, n. _____ h
- 3.9. Ovatko naapurit huomauttaneet tallitoiminnasta
- ☐ Ei
- ☐ Kyllä, miten tai mistä _____

Rastita sopiva vaihtoehto

4. Ympäristö:

4.1. Onko tilalla erityisympäristötukikohde- sopimus

- ☐ ei
- ☐ on, mitä
  - ☐ perinnebiotooppi (niityt, kedot, hakamaat, metsälaitumet)
  - ☐ luonnon monimuotoisuus ja maisemanhoito
  - ☐ suojavyöhyke
  - ☐ kosteikko
  - ☐ muu, mikä _____

4.2. Onko laidunnuksessa olevia niittyjä, hakamaita tai metsälaitumia, jotka eivät vielä ole erityistukikohteina

- ☐ ei
- ☐ on
- ☐ en osaa sanoa

4.3. Jos on, niin oletteko halukas hakemaan niille erityisympäristötukea

- ☐ ei
- ☐ kyllä
- ☐ en osaa sanoa

4.4. Sijaitseeko talli tai tarhat/laitumet pohjavesialueella

- ☐ kyllä
  - ☐ 1-luokan pohjavesialueella
  - ☐ 2-luokan pohjavesialueella
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa

4.5. Onko tallille haettu ympäristölupa

- ☐ kyllä
  - ☐ tallilla on yli 60 hevosta
  - ☐ talli sijaitsee pohjavesialueella
  - ☐ naapurien läheisyys
  - ☐ muu, mikä _____
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa

Rastita sopiva vaihtoehto:

5. Vedet:

1.1. 2004 astui voimaan uusi jätevesiasetus kymmenen vuoden siirtymäajalla. Tarkoitetaan, että talousjätevesien puhdistuksen on oltava säädöksen mukainen vuoteen 2014 mennessä.

5.1. Oletteko tietoinen ko. asetuksesta ja sen voimaantulosta

- ☐ kyllä
- ☐ ei

5.2. Oletteko uusineet tai aiotteko uusia vanhan jätevesisysteemin säädöksen mukaiseksi

- ☐ kyllä
- ☐ ei
- ☐ en osaa sanoa

5.2. Jätevesien puhdistus tällä hetkellä

- ☐ kunnan viemäriverkosto
- ☐ maahanimeyttämö
- ☐ maasuodattamo
- ☐ umpisäiliö
- ☐ panospuhdistamo
- ☐ saostuskaivot
- ☐ muu, mikä? _____

Rastita sopiva vaihtoehto

6. Kaikki jätteet:

6.1. Löytyykö paikkakunnaltanne riittävästi jätteen kierrätyspisteitä (mm. pahville, paperille, metallille, lasille)

- ☐ kyllä
- ☐ ei

6.2. Toimiiko paikkakuntanne jätteen kierrätys mielestänne

- ☐ hyvin
- ☐ kohtalaisesti
- ☐ huonosti
- ☐ ei lainkaan
- ☐ en osaa sanoa
- ☐ muuten, miten

6.3. Löytyykö paikkakunnaltanne keräyspisteet ongelmajätteille

- ☐ kyllä
- ☐ ei

6.4. Olisiko Teillä toivottavaa paikkakuntanne jätteenkeräyksen järjestämisestä?

❖ Olisitteko kiinnostunut ProAgrian asiantuntijapalveluista

- ☐ kyllä
- ☐ ei

❖ Jos kyllä,

- ☐ henkilökohtainen neuvonta
- ☐ osallistuminen koulutuksiin

❖ Vapaa sana

Kiitos vastauksestanne!